

Romanos

en el mixteco del suroeste del distrito de Tlaxiaco
(meh)

Se usan los corchetes [] para encerrar las palabras en que hay duda de que estén en el texto original.

Se usan los medio corchetes _ _ para encerrar palabras adicionales que no se encuentran en el texto original. Se escriben para ayudar a la comprensión de la lectura.

©Wycliffe Bible Translators, Inc 2015

<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.5/mx/>

Tu'un ntee Pablo nuun' rá ñivi néé' ñuun' Roma

Jiá'a Pablo tu'un káva'a nuun' rá ñivi kúneí ini'
ráa Jesús ya kútútú ráa ñuun' Roma

1 ¹ Nu'u' Pablo, ya kúvi nì' musú' ya sá'a nì' tiñu Cristo Jesús, jín ya nkana re' nu'u' kuvi nì' apóstol ya chúichí re' nu'u', chi nsa'a sín re' nu'u' sáva stekútú'ún nì' tu'un vá'a Ndiosí'.

² Ya nchisóyu'ú yachi' re' tu'un vá'a vá ne yana'án nasíkuiti', chi nsa'a re' ya ntee rá “profeta” tu'un re' nuun' tutu' í' ³ jie'e' se'ya re', ya kúvi Jesucristo ya kúvi Ito'o'-ó, ya nkuvi tata' ichiyúkún' “rey” David sáa nkiji Jesús nkuvi re' ñivi ñuné'yú'. ⁴ Jee nstúvi naa' Tachi' í' Ndiosí' ya Ito'o'-ó Jesucristo kúvi re' se'ya Ndiosí' chi nñateku' i' re' nkene re' nteñu rá niyi, jín fuersá' í' niso re'. ⁵ Jee íyó máni' ini' Jesucristo né'yá re' ránu'u' jee ntaji re' nuun' rání' tiñu ya kúvi rán' apóstol ya chúichí re' ránu'u' sa'a rán' tiñu nuun' re'. Ntaji re' tiñu vá sáva stekútú'ún rán' tu'un re', sáva koo ñivi nteñu nì' rá ñivi ñiví ya kúneí ini' ráa Jesús jee saáva kaníjiá ráa maa. ⁶ Jee suni ráno'ó yí' rán nteñu rá ñivi vá ya nkana Ndiosí' kì' rán nuun' Jesucristo.

⁷ Téé nì' tutu' ya'a nuun' ráno'ó ya ñúnúun' Ndiosí' ráno'ó ya néé' rán ñuun' Roma, ya nkana re' ráno'ó sáva kusín rán kì' rán nuun' re'. Na ka' koo manì' ini' tátá'-ó Ndiosí' jín Ito'o'-ó Jesucristo kune'yá ráa ráno'ó jín ya kuneé' va'a rán sa'a ráa.

Pablo kuíni re' kì'in' re' ñuun' Roma

⁸ Jee xí'nañú'ún ka' ya jiá'a nì' ya kúta'vi' nì' nuun' Ndiosí' nì' sáni chú'un káñá Jesús ini' nì' sá'a nì' maa jie'e' ntáká

ráno'ó, chi tékútu'ún nuun' nì' ñìvì nasa kúneí ini' rán Jesús.
⁹ Chi Ndiosí', ya sá'á nì' tiñu re' jín nì' ne ánima' nì' ya
 stékútu'ún nì' tu'un vá'a se'ya re', jee Ndiosí' kúvi ya naá' nì'
 ya ntu jiákuiñi' nì' ya ká'án' nì' jiē'e' rano'ó ¹⁰ sukuáni sukuáni
 sáá jíkán' tá'ví' nì' nuun' Ndiosí'. Jee jíkán' tá'ví' nì' ya retú
 kuíni re' jee sa'á re' ya nekua' nkúvi ka' kuajiane'yá nì' rano'ó
 ntañú'ún. ¹¹ Chi níyo ini' nì' kune'yá nì' rano'ó jee xiné'én' nì'
 tu'un re' nuun' rano'ó sáva sa'á Tachi' i' Ndiosí' ka' tiñu vá'a
 ini' rán sáva kuiñi nì'in rán ka' jín re'. ¹² Sukuán sa'á nì' sáva
 nachuneí-ó ini' ñin inka rá tá'án-órán jiē'e' ya maáran jín nu'u'
 ñin nuún ni kúneí ini'-ó Jesús.

¹³ Soo, rá rano'ó ñanité'án nì', kuíni nì' ya kúká'nú ini' rán
 ya kue'e' íchí nñu'un ini' nì' kuajiane'yá nì' rano'ó, soo ne
 vitan íyó ya chítuvi-i nuun' nu'u'. Kuíni nì' kuajiane'yá nì'
 rano'ó sáva taji nì' tu'un Ndiosí' nuun' rano'ó sáva sa'á Tachi'
 í' re' tiñu ini' ánima' rán, kuéntá' nsa'á nì' nteñu rá ñìvì rá
 inka “nación”. ¹⁴ Chi táyá'vi nì' tiñu ku'va nì' tu'un Jesús
 nuun' ntáká rá ñìvì, nuun' rá ñìvì ká'án' tu'un griego jín nuun'
 rá ñìvì ya ntu ká'án' griego, nuun' rá ñìvì tu'va jín nuun' rá
 ñìvì ntu tú'va. ¹⁵ Saáva nu'u' vane' ñúkúvi ini' nì' ya suni
 kachitu'ún nì' tu'un vá'a re' nuun' rano'ó ya néé' rán ñuun'
 Roma.

Níso tu'un vá'a Jesús fuersá' í'

¹⁶ Chi ntuví kúkanuun nì' jiē'e' tu'un vá'a Jesús, chi kúvi
 tu'un vá fuersá' í' Ndiosí' sáva xinánité'ví' re' ntáká ñìvì ya
 kúneí ini' raa tu'un vá, xí'nañú'ún rá ñìvì Israel jee suni rá
 ñìvì ntu kúvi Israel. ¹⁷ Chi tu'un vá'a Jesús stúvi ya sííyo
 Ndiosí' kuachi-ó sáva kinoo naa'-ó nuun' re', jiē'e' kúneí ini'-ó
 Jesús jee kuachi kuiti' jiē'e' ya kúneí ini'-ó ví-i, sání káchí'
 nuun' tutu' í' níso tu'un Ndiosí': “Rá ñìvì ya sá'á Ndiosí' ya
 nkinoo naa'-a nuun' re', jiē'e' kúneí ini' raa re', jee kuteku'-u
 níínkání jín re'.”

Sikì' rá ñivi ñivi

¹⁸ Chi nstúvi Ndiosí' nuun'-ó ya kítì' ini' re' jee vaji ne antiví ya xinó'o re' ntáká ñivi ntu sá'á ñá'nú ráa nuun' re' jín ya ntu kínóo naa' ráa nuun' Ndiosí'. Chi jín rá tiñu nivá'a sá'á ráa jiáxin ráa tu'un naa' re'. ¹⁹ Chi ya kuvi kuni' ráa jie'e' Ndiosí' nijin' túvi nuun' ráa, chi maá Ndiosí' nstúvi re' maa. ²⁰ Chi sú ntu túvi re', soo ne sáa nsa'á re' ñiví kájí kuiti' túvi nasa íyó re'. Chi kájí kuiti' túvi ya kúvi re' Ndiosí' jín ya niso re' fuersá' íí' nínkání, chi kúvi kiku'un ini' ni'i ñivi maa jie'e' rá nantíñú nsa'á re'. Saáva ntuví íyó kúvi nanísikì' tee ñivi ya ntu jíní' ráa jie'e' Ndiosí'. ²¹ Chi sú jíní' ráa jie'e' Ndiosí', jee ntuví nnákuatá'ví ráa nuun' re' ya kúvi re' Ndiosí' jee ni ntuví njia'a ráa ya kúta'vi' ráa nuun' re'. Chisa' nkenta kúvi ka'á antúní' ráa jee nnunen' ánima' ráa ya naan' kúvi ráa. ²² Jee káchí' ráa ya níchí xíní' ráa, soo nkenta ráa kúvi ráa ñivi naan'. ²³ Chi nxinóo ráa Ndiosí' ya vii' kúñá'nú re' ya ni ntu jí'í' re', sáva kuneñu'un ráa rá santú' ñuné'yú' ya túvi kuéntá' ñivi ya jí'í', jín kuéntá' rá saa', jín rá kiti jáka kumì', jín rá kiti síu'un maáa.

²⁴ Saáva nsiaá' Ndiosí' ráa njia'a re' ya sa'á ráa rá tiñu ya níyo ini' ánima' ráa ya kúvi rá tiñu ya ntu íyó ninu'un. Jee yukuán vá sá'á ráa tiñu nivá'a jín ñin inka tá'an ráa jín ñuné'yú' ráa ya njia'a-a tunkánuun maáráa. ²⁵ Maáráa nxinóo ráa tu'un naa' Ndiosí' nuun' tuntú'ún. Jee nneñu'un ráa nyitíñú ráa nuun' rá nantíñú nsa'á Ndiosí' nsú ká' maaré' ya nsa'á re' maa, ya íyó ni'in' re' ya nakuetú'ún-ó re' nínkání. Su'va koo, Amén.

²⁶ Saáva, nsiaá' Ndiosí' ráa nuun' tiñu né'én ya níyo ini' ráa sa'á ráa ya kúvi tunkánuun. Chi ne íyó ña'an ya nxinóo ráa kune' ráa jín rá tee sánikuá' kuíni Ndiosí' jee nákusú' ráa jín tánsí'í ráa ya ntu íyó sa'á ráa su'va. ²⁷ Jee suni ñin nuún sukuán, nxinóo tee ichi sáni nsa'á Ndiosí' ya násaa' ráa né'yá ráa ña'an ráa, jee nnaaa' ráa nne'yá ráa ñin inka tá'an ráa. Jee

tee jín tee, nsa'á raa tiñu tunkánuun jín tántéyí raa, jee ní'in' maáráa tūnó'ó ya íyó nī'in' raa jiē'e' rā tiñu káné'í nsa'á raa.

²⁸ Nuun' nkuichi ini' raa tiin kuéntá' raa ya íyó Ndiosí'.

Nnasia'a Ndiosí' raa nuun' antúní' káné'í raa sáva sa'á raa tiñu ya ntuví íyó sa'á raa. ²⁹ Jee chítú raa jín ntáká tiñu ya ntu íyó naa'

[jín sá'á téní raa jín ñivi ya ntu ntána'á jín raa,]

máá káné'í ví raa,

máá kuíni ví'í raa ka',

manúnivá'a sá'á raa,

chítú raa jín máá tiñu u'vi ini' raa,

sá'á raa ñiyi,

sá'á raa tuntíxín,

máñá' raa,

sukuáni ñú'ún niva'a ini' raa,

máá tuntú'ún ka'an' xīnī' tá'án raa,

³⁰ kákuíyu'ú raa né'yá raa tá'án raa,

tá'vi ini' raa né'yá raa Ndiosí',

ténúun' raa tá'án raa,

kúvíxi' raa,

ká'án' téyí raa,

núkú raa ka' nasa sa'á raa ka' rā tiñu nivá'a,

ntuví káníjíá raa rá si'í raa,

³¹ naan' kúvi raa,

ntu síkúnkuví raa nuun' tu'un ká'án' raa,

ntu ñunkúún ini' raa,

ntu ná'ví ini' raa.

³² Sú jíní' va'a raa tu'un naa' tátúní' Ndiosí' ya rá ñivi ya sá'á su'va íyó nī'in' raa ya kuvi' raa, jee nsá' kuachi sá'á raa maa, chisa' suni kúvá'a ini' raa né'yá raa sá'á inka ñivi maa.

Naa' sánáa' Ndiosí'

2 ¹ Saájee ntuné íyó ya tee nú sīkī' sáva nama nú maánú, né ni iin ráno'ó ya tee nú kuachi sīkī' inka ñivi. Chi retú tee kuachi nú sīkī' inka ñivi jee sījíta nú sīkī' maánú, chi no'ó

ya sǐjíta nú inka ñivi jee suni iin nuún ni sá'a nú ya sá'a ráa.
² Soo jíní'-ó ya Ndiosí' sanáa' re' sání ya naá' siki' rá ñivi ya sá'a ráa kuachi sukuán. ³ Jee no'ó, ya téé nú kuachi siki' inka ñivi ya sá'a ráa sukuán jee iin nuún sá'a nú maa, jee, ¿á jiáni ini' nú ya kaku nú nuun' sanáa' Ndiosí' siki' nú, rúja? ⁴ Áxí, ¿á kúníichi' nú ya ntántúní' ñunkúún ini' Ndiosí' no'ó jín ya jié'né' xá ini' re' jín ya ká'nú xá ini' re' né'yá re' no'ó? ¿Á ntu jíní' nú ya ñunkúún ini' re' no'ó sáva nachu'un re' ichi no'ó nakani ini' nú nuun' kuachi nú, résa? ⁵ Soo jie'e' ni'in ánima' nú jee ntu nákaní ini' ánima' nú nuun' kuachi nú sáva nakunikin' nú Ndiosí', jee sukuán násikúniso nú ka' ya kítí' ini' Ndiosí' né'yá re' no'ó jee taji re' ka' tunó'ó nuun' nú kivi' ya xinó'o re' ñivi nsa'a kuachi, sáa stúvi re' ya naa' sanáa' re' rá kuachi. ⁶ Jee nachunáán re' nuun' ta iin ñivi sání rá tiñu nsa'a ráa. ⁷ Jee rá ñivi níkin' ni'in ráa sá'a ráa ya vá'a chi núkú ráa ya sa'a Ndiosí' ya nuñá'nú ráa, jín ya nakuatá'ví re' ráa jín ya nkuví' ráa ka'. Jee nachunáán re' nuun' ráa ya kuteku' ráa jín re' ñínkání. ⁸ Soo kítí' ini' re' nachunáán re' xinó'o re' nuun' rá ñivi kuasin ini' ráa jín ya ntu káníjiá ráa nuun' ya naá', chisa' káníjiá ráa ya nivá'a. ⁹ Jee koo tunó'ó jín tunkuí'yá' ini' nuun' ntaká rá ñivi ya sá'a ráa ya nivá'a, xí'na rá ñivi Israel jee suni rá ñivi rá inka “nación”. ¹⁰ Soo sa'a Ndiosí' ya nuñá'nú ráa jee nakuatá'ví re' ráa jee kinqo va'a ánima' ntaká rá ñivi ya sá'a ya vá'a, xí'na rá ñivi Israel jee suni rá ñivi rá inka “nación”. ¹¹ Chi Ndiosí' ntu sfin sa'a re' iin ñivi jín inka ñivi.

¹² Chi ntaká ñivi ya sá'a kuachi, sú ntu yí'í ráa xintíin “ley” ya njia'a Ndiosí' nuun' Moisés ne yana'an, jee kinaan' ráa sú nsú jie'e' “ley” vá. Jee ntaká ñivi sá'a kuachi rá yí'í ráa xintíin “ley” vá, jee jie'e' “ley” vá ke'ne' Ndiosí' kuachi siki' ráa.

¹³ Chi ntu kínóo naa' ñivi nuun' Ndiosí' jie'e' tésó'o ráa “ley” vá, chisa' kínóo naa' rá ñivi sá'a ráa ya káchí' “ley” vá. ¹⁴ Chi rá ñivi ya ntu kúvi ñivi nuun' Israel jee ni ntu kúmí ráa “ley” vá, soo sá'a ráa ya tátúní' “ley” vá sánikuá' nú'ún antúní' ráa,

jee yí'í iin “ley” maáráa ánima' raa, sú ntu kúmí rá “ley” Moisés. ¹⁵ Chi stúvi raa tiñu sá'á “ley” maáráa ya yí'í ánima' raa, chi ini' maáráa jiá'a-a ya naá' nuun' maáráa jee antúni' maáráa chíkuáchi-i maáráa áxí náma-a maáráa. ¹⁶ Sukuán kuvi kivi' sa'á Ndiosí' ya sanáa' Cristo Jesús jie'e' rá tiñu íyó yu'u' ya nsa'á rá ñivi jín ya ñani ini' raa. Jee sanáa' re' kuachi raa sánikuá' tu'un vá'a re' ya káchítu'un ni'.

Rá ñivi Israel jín “ley” ya njíá'a Ndiosí' nuun' Moisés

¹⁷ Jee no'ó ya káchí' nú ya kúvi nú ñivi Israel,

jee retú kúneí ini' nú “ley” ya njíá'a Ndiosí' nuun' Moisés,
jee retú ká'án' téyíí nú ya Ndiosí' kúvi Ndiosí' nú,

¹⁸ jee retú jíní' nú ná kúvi ya kuíni Ndiosí' ya sa'á nú,
jee retú káji nú ya vá'a ká', chi nkutu'va nú ya káchí' “ley”
Ndiosí',

¹⁹ jee retú ká'vi ini' nú ya kúvi chu'un nú ichi rá ñivi ya ntu
jíní' tu'un “ley” Ndiosí' ya káchí'-ó kúvi raa kuéntá' ñivi
kuáá,

jee retú sukuán kúvi nú kuéntá' ya xtúún' nú ini' ánima' raa
ya jiá'nu raa nuun' neen',

²⁰ jee retú ká'vi ini' nú ya maánú ví ya xíné'én' rá ñivi ntu
jíní' va'a raa tu'un “ley”,

jee retú ká'vi ini' nú ya kuvi xíné'én' nú rá ñivi ntu jíjia ini'
raa nuun' tu'un “ley”,

chi kúmí nú “ley” vá jee saáva ká'vi ini' nú ya jíní' nú ntáká
tu'un níchí tu'un naa',

²¹ saájee, no'ó, ya xíné'én' nú inka ñivi, ¿á ntu xíné'én' nú
maánú? Maánú ya káchítu'un nú ya koto sá'á kuí'ná, ¿na
kuvi chi sákuí'ná nú, rúja?

²² Jee no'ó ya káchí' nú ya koto kúsíkí ini' ñivi jín inka
ña'an áxí inka tee, ¿na kuvi chi kúsíkí ini' nú, rúja?
Jee no'ó ya kúníichi' nú rá santú', ¿na kuvi chi sákuí'ná nú
rá nantíñú rá veñu'un nuun' néñu'un rá ñivi rá santú' vá,
résa?

²³ Jee no'ó ya ká'án' téyíí nú jie'e' “ley” Moisés, soo, ¿na

kuví chi jiá'a nú tɔ'un kánuun nuun' Ndiosí' jie'e' jiá'a nú nuun' tátúní' “ley” Moisés, rúja?

²⁴ Chi su'va vá níso nuun' tutu' néé' tɔ'un Ndiosí': “Rá ñivi rá inka “nación” ya ntu kúvi Israel ká'án' kuáá ráa siki' Ndiosí' jie'e' ráno'ó.”

²⁵ Íyótiñu nijia ya níso nú seña Ndiosí' nuun' yikikúñu nú, ya káchí'-ó “circuncisión”, ^{2:25} retú sá'á nú ya káchí' “ley” Moisés. Soo retú jiá'a nú nuun' ya tátúní' “ley” vá, sú nsá'á “circuncidar” nú maánú soo kúvi kuéntá' ntu nsá'á “circuncidar” nú maánú kuéntá' rá ñivi inka “nación”. ²⁶ Soo rá ñivi inka “nación”, ya ntu níso ráa seña “circuncisión” jee retú sikhunkuvi ráa ya tátúní' “ley” Ndiosí', jee, zá ntu tñin kuéntá' Ndiosí' ráa kuéntá' ya níso seña “circuncisión” kuéntá' kuá' rá tee Israel, rúja? ²⁷ Jee rá ñivi, ya ntu níso ráa seña “circuncisión” nuun' yikikúñu ráa, jee retú sikhunkuvi ráa ya káchí' “ley” Ndiosí', jee sanáa' ráa siki' no'ó, ya jiá'a nú nuun' ya tátúní' “ley” Ndiosí', súnika' kúmí nú tɔ'un “ley” Ndiosí' níso nuun' tutu' jín súnika' níso nú seña “circuncisión”. ²⁸ Chi nsú jie'e' ya túvi nuun' nijín' iin ñivi ya kúvi ñivi Israel sá'á-a ya kúvi nijia-a ñivi Israel. Jee ni nsá' kúvi “circuncisión” nijia kuachi seña ya níso tee nuun' nijín' nuun' yikikúñu-u. ²⁹ Chisa' ñivi ya nú'ún tɔ'un Ndiosí' ini' ánima'-a kúvi nijia-a ñivi Israel. Jee “circuncisión” nijia ya kúvi seña Ndiosí' ví tiñu sá'á Tachi' ií' Ndiosí' ini' ánima'-a, soo “ley” níso nuun' tutu' ntu sá'á-a sukuán. Jee ñivi sukuán, nsú rá ñivi nákuetú'ún maa, chisa' ne nuun' Ndiosí' vaji ya nákuetú'ún re' maa.

3 ¹ Saájee, ¿ná kúvi kinoo va'a ka' nuun' ñivi Israel nsú ka' nuun' rá inka ñivi? Áxí, ¿na nuun' íyótiñu ya níso tee Israel seña “circuncisión” yikikúñu-u? ² ¡Kue'e'!, jee kue'e'

^{2:25} “Circuncisión” kúvi iin “costumbre” ya sá'á ñivi Israel ya sííyo ráa ntí' ñiñ xini' nuun' íí' tee. “Circuncisión” kúvi seña ya stúvi-i ya iin tee kúvi ichiyúkún' Israel jín ya kúvi ráa ñivi Ndiosí'. Jee njia'a Ndiosí' “ley” nuun' Moisés tiempú' yana'án víí. Jee “ley” vá káchí' ya rá tee ya kúvi ichiyúkún' Israel íyó sá'á “circuncidar” ráa rá se'ya yíí ráa.

ví'í jiē'e' kúvi-i yá vá'a nuun' ráa. Chi vatú' nijia chi ya xí'nañú'ún ká' kúvi yá ntetínú Ndiosí' ráa kumí ráa tu'un re'.

³ Jee, ¿ná kuvi retú sava ráa ntu nsikúnkuvi naa' ráa nuun' Ndiosí'? ¿Á sa'á yukuán yá nsá' sikúnkuvi naa' Ndiosí' tu'un njia'ayu'ú re' rúja? ⁴ ¡Ntuné íyó sukuán! Chisa' naa' kúvi Ndiosí' súnika' ntaká ñivi kúvi ráa ñivi tú'ún, sáni káchí' nuun' tutu' níso tu'un Ndiosí':

Sáva kene naa' nú jín tu'un ká'án' nú,
jee kúneí nú sáá téé ñivi kuachi sikí' nú.

Káchí' David nuun' Ndiosí'.

⁵ Soo retú yá niva'a sá'á rán' stúvi yá naa' sá'á Ndiosí', ¿ná kúvi yá kachi'-ó, résa? ¿Á ntu naa' kúvi Ndiosí' xinó'o re' ránu'u', résa? (Vá ká'án' nì' kuéntá' ká'án' rá ñivi ñiví ya'á.)

⁶ ¡Ntuné íyó sukuán! Chi retú ntu sá'á naa' Ndiosí', ¿nasa ke'ne' re' kuachi rá ñivi ñiví, résa? ⁷ Soo retú tuntú'ún nì' íyótiñu-u sáva stúvi-i yá naa' tu'un Ndiosí' jee sukuán saa ví'í ká' ntántúní' kenta tui yá vii' nasíkuiti' ká' kúná'nú re', jee, ¿na kuvi chi kúnáa' iì' sikí' nì' yá kúvi nì' iin ñivi kuachi, résa? ⁸ Ntu sukuán ví-i, sáni kakuíyu'ú ñivi ká'vi ni sikí' ránu'u' jee káchí' ráa yá káchí'-ó: “sá'á-ó yá nivá'a sáva kiji ya vá'a.” Naa' xinó'o Ndiosí' ráa.

Kuáiyó ñivi sá'á kuachi

⁹ Saájee resaa jee suvirán' yá kúvi rán' ñivi Israel, ¿á kúvi rán' va'a ka' nsú ka' rá inka ñivi yá ntu kúvi ráa ñivi Israel? ¡Ntúví kuiti'!, chi ya nkachi' rán' yá ntaká ñivi, vāni sú rá ñivi Israel jín vāni sú rá ñivi yá ntu kúvi ráa ñivi Israel, yí'í ráa xintín kuachi. ¹⁰ Su'va káchí' nuun' tutu' níso tu'un Ndiosí':

Ntu íyó ñivi naa', ni sú iin ni.

¹¹ Ntúví íyó ni iin ñivi yá jiáku'un ini'-i tu'un Ndiosí'.

Ntúví íyó ni iin ñivi yá núkú-u ki'i-i nuun' Ndiosí'.

¹² Ntaká ñivi nnakuññí' yátá ráa nuun' ichi Ndiosí'.

Iin nuún ni ntaká ñivi nkenta síjita ráa maáráa.

Ntúví íyó ni iin ñivi yá sá'á yá vá'a, ntuné íyó ni sú iin.

¹³ Jee ká'án' ráa tu'un ntu íyó ninu'un chi yavi' sukun' ráa

kúvi kuéntá' ve'i ñiyi yá núne,
jee yáá tú'un ráa,
jee xtúfi' tu'un ká'an' ráa kuéntá' nute xéen' koo.

¹⁴ Jee yu'ú ráa nú'un chitú máá tu'un chísónínu jín tu'un tá'vi ini'.

¹⁵ Jee ñama' jie'e' ráa sáva sa'á ráa ñiyi.

¹⁶ Xínáán' ráa jín tunó'ó sá'á ráa nuun' jíká ráa.

¹⁷ Jee ntu jíní' ráa ichi kune' ñunkúún ráa.

¹⁸ Jee ntu nú'un yú'ví ini' ráa né'yá ráa Ndiosí'.

¹⁹ Soo jíní'-ó yá né ni ñin tu'un yá káchí' "ley" Moisés, jee káchí'-i vá nuun' rá ñivi yí'í ráa chiji xintín "ley", sáva ntáká ñivi kasi' ráa yu'ú ráa chi ntu kúvi nama ráa maáráa, jee kuáiyó ñivi ñiví ki'í ráa chiji nuun' sanáa' Ndiosí' siki' kuachi ráa. ²⁰ Chi ni ñin ñivi ntu kínóo naa' ráa nuun' Ndiosí' jie'e' yá núkú ráa sikúnkuví ráa yá tátúní' "ley" re'. Chisa' sá'á "ley" vá yá kuká'nú ini'-ó yá níso-ó kuachi.

Sikáku Ndiosí' yó sííyo re' yó xintín kuachi-ó jie'e' kúneí ini'-ó Jesús

²¹ Soo vitan jee stúvi Ndiosí' yá sá'á re' yá kínóo naa' ñivi nuun' re', jee nsú jie'e' "ley" ví-i. Jee tu'un "ley" Moisés jín tu'un rá "profeta", yá njia'a Ndiosí' tu'un re' nuun' ráa, jee tu'un ráa jiá'a-a yá naá' jie'e' yá sá'á Ndiosí' sukuán. ²² Chi Ndiosí' sá'á re' yá kínóo naa' ñivi nuun' re' jie'e' yá kúneí ini' ráa Jesucristo. Sá'á Ndiosí' sukuán jín ntáká ráa yá kúneí ini' ráa Cristo chi ntu sín sá'á re' jín ñin inka ráa. ²³ Chi ntáká ñivi nsá'á ráa kuachi jee saáva kújká ráa ntu kénta kínoo naa' ráa nuun' Ndiosí' yá vii' kúñá'nú re'. ²⁴ Soo nsííyo Ndiosí' kuachi-ó sáva kínoo naa'-ó nuun' re', jee nsikúta'vi' sain re' maa nuun'-ó sú ntu íyó ñi'in'-ó maa chi íyó máni' ini' re' né'yá re' yó, chi nchunáán nká'nú Cristo Jesús nuun' Ndiosí' jie'e' kuachi-ó, sáva nákaní núne Cristo yó kene-ó nuun' kuachi-ó, jie'e' yá yí'í-ó nuun' re'. ²⁵ Chi ñani Ndiosí' Jesús sáva kuví re' jee kati ñiñi' re' sáva soko' re' maaré' jie'e' kuachi-ó, sáva kuneká'nú

ini' Ndiosí' kuachi-ó, jie'e' kúneí ini'-ó Jesús. Jee sukuán stúvi Ndiosí' ya naa' kúvi re' chi njia'a re' nuun' rá kuachi nsá'á ñivi tiempú' yana'án, jee ntu nxínó'o re' raa, ²⁶ chi ñe'ne' ini' re' maa. Jee nsá'á re' sukuán sáva tiempú' vitan stúvi re' ya maaré' naa' kúvi re'. Sáva kúvi sa'á naa' re' siki' kuachi ñivi jee suni sanáa' re' ya kinoo naa' rá ñivi ya kúneí ini' raa Jesús nuun' re'.

²⁷ Resaa jee, ¿né nú' íyó ya ká'án' téyíí-ó jie'e' maáo, résa? jNtu kúvi kuiti'! ¿Na chi ntu kúvi ká'án' téyíí-ó jie'e' maáo? ¿Á ntu kúvi ká'án' téyíí-ó jie'e' ya síkúnkuvi-ó tu'un tátúní' “ley” Moisés? jNtuví kuiti'!, chisa' tátúní' Ndiosí' ya íyó kúneí ini'-ó Cristo. ²⁸ Chi jíní'-ó ya sííyo Ndiosí' kuachi-ó sáva kinoo naa'-ó nuun' re' jie'e' ya kúneí ini'-ó Jesús jee nsú jie'e' ya síkúnkuvi-ó rá tiñu tátúní' “ley”. ²⁹ ¿Á kúvi Ndiosí' kuachi kuiti' Ndiosí' rá ñivi Israel, résa? ¿Á ntu suni kúvi re' Ndiosí' ya kúvi kuneñu'un rá inka ñivi re' ya ntu kúvi raa ñivi Israel, résa? Vatu' nijia, suni kúvi re' Ndiosí' ya sikáku re' ñivi rá inka “nación” xintíín kuachi raa. ³⁰ Chi métú'ún iin ni Ndiosí' íyó. Suvire' ví ya sííyo re' kuachi rá ñivi sáva kinoo naa' raa nuun' re' jie'e' kúneí ini' raa Jesús, vani ñivi Israel ya niso seña Ndiosí' nuun' yikikúñu raa, vani rá ñivi inka “nación” ya ntu niso raa seña “circuncisión”. ³¹ Saájee retú sííyo Ndiosí' kuachi-ó jie'e' ya kúneí ini'-ó Jesús, ¿á síjíta-ó tu'un ká'án' “ley” vá? jNi ntuví kuiti'! Chisa' kúnáa' ini'-ó ya yíyá'vi “ley” vá.

Ntaji Abraham iin ichi nuun'-ó

4 ¹ ¿Ná kúvi ya kachi'-ó ya nní'in' Abraham, ya kúvi jíí' yana'án ichiyúkún' rání'? ² Chi retú nstúvi Abraham ya nkinoo naa' re' jie'e' tiñu nsá'á re', jee íyó jie'e' ya kúvi ka'an' téyíí re', soo ntuví nuun' Ndiosí'. ³ Chi, ¿ná káchí' nuun' tutu' ií' niso tu'un Ndiosí'? Káchí-i: “Jee ninu' ini' Abraham Ndiosí' jee jie'e' vá nkunaa' ini' Ndiosí' ya kínóo naa' re' nuun-u.”

⁴ Soo iin ñivi sátíñú re' jee ní'ín' re' xu'ún ya'vi re' jee ntu ntíin kuéntá' maa kuéntá' ya nsikúta'vi' tee xí tiñu xu'ún vá

nuun' re' jie'e' íyó máni' ini'-i né'yá-a re' chisa' táyá'vi-i vá nuun' re'. ⁵ Soo ñin ñivi ya ntuná' sá'a-a sáva kinoo naa'-a nuun' Ndiosí' soo kúneí ini' ñivi vá Ndiosí', saájee nkunaa' ini' re' ya kínóo naa'-a nuun' re' jie'e' kúneí ini'-i re'. Maá Ndiosí' kúvi re' ya sííyo re' kuachi ñivi ya ntuná' nsá'a-a sáva íyó ñi'in'-i vá. ⁶ Jee suni sukuán káchí' David ya netu' kúvi ñivi ya kúnáa' ini' Ndiosí' ya kínóo naa'-a nuun' re' jee nsú jie'e' tiñu vá'a sá'a ñivi vá:

⁷ Na ka' netu' ka' kúvi ñivi ya nneká'nú ini' Ndiosí' jie'e' rá tiñu nivá'a nsá'a-a ya jiá'a-a nuun' tu'un ya tátúní' re', jín ya ntu ntñin kuéntá' re' kuachi-i kuéntá' jiásí' re' nuun' vá.

⁸ Na ka' netu' ka' kúvi ñivi ya Ito'o'-ó ni ntuné tñin kuéntá' kuiti' re' ka' rá kuachi ñivi vá.

Nkachi' David nuun' tutu' íí'.

⁹ Rá ñivi Israel ya níso raa seña Ndiosí' nuun' yikikúñu raa naní “circuncisión”, ¿á kuachi maáráa netu' kúvi raa sukuán? áxí, ¿á suni rá ñivi ntu kúvi Israel ya ntu níso seña vá ranika? Chi káchí'-ó ya ñinu' ini' Abraham Ndiosí' jee nkunaa' ini' re' ya kínóo naa' Abraham nuun' re'. ¹⁰ Saájee, ¿né tiempú' nkunaa' ini' Ndiosí' ya naa' kúvi Abraham, résa? ¿Á sáa ya níso re' seña naní “circuncisión”? Áxí, ¿á ne sáa ntiá'an ka' kuniso re' maa? Nsá né ya níso re' maa, chi né ntiá'an ka' nsá'a “circuncidar” re' maáré'. ¹¹ Jee nni'in' re' seña vá nuun' yikikúñu re', ya kúvi ñin seyú' ya stúvi-i ya naa' ya kínóo naa' re' nuun' Ndiosí' jie'e' ya nkúneí ini' re' maa, sáa ntiá'an kuniso re' seña vá. Jee sukuán íyó sáva kúvi Abraham tátá' ntáká rá ñivi ya kúneí ini' raa Ndiosí', sú ntu níso raa seña vá. Chi kúneí ini' raa Cristo, sáva kunaa' ini' Ndiosí' ya kínóo naa' raa nuun' re'. ¹² Jee suni Abraham kúvi re' tátá' nuun' rá ñivi Israel ya níso raa seña “circuncisión”. Soo nsú tátá' raa kúvi re' jie'e' ya kuachi kuiti' níso raa seña vá, chisa' suni jíkka raa ichi njíá'a tátá' rán' Abraham ya nkúneí ini' re' Ndiosí'. Jee

nkúneí ini' re' sukuán ne sáá ntiá'an sa'á “circuncidar” re' maaré', nékúvi.

**Tu'un nchisóyu'ú Ndiosí' síkúнкуvi re'
maa jie'e' kúneí ini'-ó maaré'**

¹³ Chi nchisóyu'ú Ndiosí' ta'vi' nuun' Abraham jín nuun' rá ichiyúkún' re' ya ni'in' ráa ni'i ñu'un ñivi ya'á. Jee nchisóyu'ú Ndiosí' maa nsú jie'e' nsikúнкуvi Abraham tu'un “ley” ya ntatúní' Ndiosí' nuun' Moisés, chisa' jie'e' kínóo naa' re' ya vaji ne nuun' kúneí ini' re' Ndiosí'. ¹⁴ Chi retán' rá ñivi ya núkú ráa síkúнкуvi ráa “ley” ví rá ñivi ya ni'in' ta'vi' vá, nékúvi, saájee íyó ka'á ya kúneí ini'-ó tu'un nkachi' re', jee síjita-a ya nchisóyu'ú re'. ¹⁵ Chi “ley” Moisés síkíji-i ya ni'in' ñivi ya kití' ini' Ndiosí' jee xinó'o re' ráa jie'e' ntu kúneí ráa síkúнкуvi ráa ni'i ya káchí' “ley” vá. Soo nuun' ntu íyó ni iin “ley”, jee suni ntu jiá'a ñivi nuun' ya káchí' “ley”.

¹⁶ Saáva ni'in' ñivi ta'vi' ya nchisóyu'ú Ndiosí' jie'e' ya kúneí ini' ráa re', sáva kúvi ta'vi' vá ya síkúta'vi' re' nuun'-ó sú ntu íyó ni'in'-ó maa. Síkúta'vi' re' maa sáva kinoo kutú ya nchisóyu'ú re' nuun' ntaká rá ñivi ya kúvi ichiyúkún' Abraham. Soo síkúta'vi' re' maa nsú kuachi kuiti' nuun' rá ñivi Israel ya yíí ráa nuun' “ley”, chisa' suni nuun' ntaká rá ñivi ya kúneí ini' ráa Ndiosí' kuéntá' kua' Abraham. Sukuán suvire' kúvi tátá' ntaká-órán ichinúún' Ndiosí'. ¹⁷ Su'va káchí' tu'un niso nuun' tutu' íí ya nkachi' Ndiosí' nuun' Abraham: “Ñani ni' no'ó sáva kúvi nú tátá' rá ñivi kue'e' “nación”.” Nínu' ini' Abraham re', chi maaré' ví ya nástekú' ii' re' rá ní'i' jín ya tátúní' re' sá'á re' ya koo rá nantínú ya ni ntiá'an koo.

¹⁸ Jee súka' ntuná' íyó jie'e' koo tu'un neí ini' Abraham koo se'ya re' soo niyo tu'un neí ini' re', jee nínu' ini' re' ya kenta kúvi re' tátá' rá ñivi kue'e' “nación”, sánikua' nkachi' Ndiosí' nuun' re': “Sukuán kukue'e' rá ichiyúkún' nú.” ¹⁹ Jee ntu nnúun ka' ya kúneí ini' Abraham maá Ndiosí', súnika' ntiin kuéntá' re' ya yikikúnu re' níyo kuéntá' ní'i' re' chi ya íñí re' yatin sientú' kuiya', jín ya númá' ñasí'í re' Sara. ²⁰ Jee ni ntu

nñú'ún kuáchí ini' re' ntu ñákuiñi' ínú' ini' re' tu'un nchisóyu'ú Ndiosí' nuun' re', chisa' nijia ka' ya kúneí ini' re' ka', jee nñakuetú'ún re' Ndiosí' ya kúná'nú xá Ndiosí'. ²¹ Jee íchí kuiti' nñu' nká'nú ini' re' ya kuvi sa'á Ndiosí' ya nchisóyu'ú re'. ²² Saáva suni nkunaa' ini' Ndiosí' ya kinoo naa' Abraham nuun' re'. ²³ Jee nsá' kuachi kuiti' jie'e' Abraham níso nuun' tutu' íí' ya nkunaa' ini' Ndiosí' ya kínóo naa' re'. ²⁴ Chi suni níso tu'un vá nuun' tutu' íí' jie'e' yó ranika', chi suni nkunaa' ini' Ndiosí' kinoo naa'-ó jie'e' ya kúneí ini'-orán Ndiosí'. Jee maaré' ví ya nxinákóo re' Ito'o'-ó Jesús nkene-e nteñu rá ní'i' jee nñastekú' re' maa. ²⁵ Ya nñaku'va Ndiosí' maa sáva kuvi-i jie'e' kuachi-ó jee nñateku' ii'-i sáva sííyo Ndiosí' kuachi-ó sáva sa'á re' ya kinoo naa'-ó nuun' re'.

**Naja kuvi jín rá ñivi ya nkunaa' ini'
Ndiosí' ya naa' kúvi raa**

5 ¹ Jee nuun' nkunaa' ini' Ndiosí' ya kinoo naa'-ó nuun' re' jie'e' ya kúneí ini'-ó Jesús, saáva íyó máni' Ndiosí' jín-ó jie'e' Ito'o'-ó Jesucristo. ² Chi suni Cristo nsa'á ya nkivi-ó nuun' ya íyó máni' ini' Ndiosí' né'yá re' yó, sú ntu íyó nì'in'-ó maa. Jee íñi nì'in'-ó jín ya íyó máni' ini' Ndiosí' né'yá re' yó. Jee kúsí' ini' ánima'-ó chi íyó tuneí ini'-ó kúnáa' ini'-ó ya taji re' nuun'-ó ya vii' kúná'nú-ó jín re'. ³ Jee nsá' kuachi kuiti' ya'á, chi suni kúsí' ini'-ó nuun' tunó'ó nó'o-ó, chi jíní'-ó ya nuun' tunó'ó nó'o-ó vá sá'á ya jíjia ini'-ó ká'nú koo ini'-ó ke'ne' ini'-ó ya kuiñi kutú-ó nuun' Jesús. ⁴ Jee ya ká'nú koo ini'-ó jie'ne' ini'-ó íñi kutú-ó sá'á-a ya kene naa' va'a-ó, jee ya kene naa' va'a-ó vá sá'á ya íyó tuneí ini'-ó kúnáa' ini'-ó ya sa'á Ndiosí'. ⁵ Jee ya íyó tuneí ini'-ó ya'á, ntuví jiá'a tunkánuun nuun'-ó, chi Tachi' íí' ya ntaji Ndiosí' nuun-ó, ya nchuchítu re' ánima'-ó tu'un nñnúun' Ndiosí' yó.

⁶ Chi ne sáa táyá' ini'-ó ntuná' kúvi sa'á-ó sáva kinoo naa'-ó nuun' Ndiosí', jee maá tiempú' ñani Ndiosí' nì'i' Cristo jie'e' rá ñivi ntu ntñin kuéntá' raa Ndiosí'. ⁷ Chi yatin ni ñin ñivi ntu

jí'í'-i nuun' inka ñivi naa'. Súnika' sanaan' kiji ini' iin ñivi kuvi'-i nuun' iin ñivi va'a ini'. ⁸ Soo stúvi Ndiosí' ya ñúnúun' re' yó, chi ñí'í' Cristo jie'e'-órán ne sáa kúvi ií'-ó ñivi kuachi. ⁹ Jee saáva nuun' ya sííyo Ndiosí' kuachi-ó vitan sáva kinoo naa'-ó nuun' re' jie'e' ya ní'í' Cristo jee ñati ñíñí' re', jee sáa ví'í' ka' sikáku re' yó nkúno'o-ó tunó'ó xinó'o Ndiosí' ñivi jie'e' kuachi ráa chi kítí' ini' re' jie'e' kuachi ráa. ¹⁰ Chi ne sáa túfí' ta'án-ó né'yá-ó Ndiosí' jee nnumani' re' jín-ó jie'e' ya ní'í' se'ya re' jie'e'-ó. Jee retú númání' re' jín-ó sukuán jee sáa ví'í' ka' sikáku re' yó jie'e' ya tékú' Jesucristo jee nkúno'o-ó tunó'ó xinó'o Ndiosí' ñivi. ¹¹ Jee nsá' kuachi ya'á ni, chi suni kúsí' ví'í' ini'-ó né'yá-ó Ndiosí' jie'e' Ito'o'-ó Jesucristo, chi vitan jee nsa'á re' ya nni'in'-ó ya nnumani' Ndiosí' jín-ó.

Tu'un jie'e' Adán jín Cristo

¹² Saájee jie'e' iin tee ni jee nkívi kuachi ñívi ya'á, jee jie'e' kuachi vá nkenta ya jí'í' ñivi. Jee suni nkenta ne kuáiyó ñivi jí'í' ráa chi ñí'í' ráa nsa'á kuachi. ¹³ Chi ne ntiá'an ku'va Ndiosí' “ley” nuun' Moisés, jee ya íyó kuachi ini' ñívi ya'á. Soo nuun' ntu íyó “ley”, jee ntu kúvi natee-ó siki' ñivi. ¹⁴ Soo ne tiempú' nteku' Adán jín ne tiempú' nteku' Moisés, jee ñí'í' ñivi yí'í' ráa xintúin ya jí'í' ráa, súnika' ntu nsa'á ráa tá'án kuachi sánikuá' njia'a Adán nuun' tu'un ntatúni' Ndiosí'. Jee kúnkunuún Adán jín Jesús ya íyó kiji.

¹⁵ Soo kuachi ya nsa'á Adán ntu kúnuún jín ta'vi' ya nsikúta'vi' sain Ndiosí' nuun-ó. Chi jie'e' ya njia'a iin ni tee nuun' tu'un ntatúni' Ndiosí' jee ñí'í' kue'e' ví'í' ñivi. Soo ntántúni' ví'í' ka' kúvi ya íyó máni' ini' Ndiosí' né'yá re' yó jín ta'vi' ya nsikúta'vi' ví'í' re' nuun' kue'e' ñivi jie'e' íyó máni' ini' iin ni tee, ya suvi ví'í' Jesucristo. ¹⁶ Jee ta'vi' nsikúta'vi' Ndiosí' ntu kúvi-i kuéntá' iin ni tee ya nsa'á-a iin kuachi, ya njia'a re' nuun' tu'un ntatúni' Ndiosí'. Chi jie'e' métú'ún kuachi ni jee ntiaa' ya sanáa' Ndiosí' sijíta re' ñivi. Jee sáa nkuvi kue'e' ví'í' kuachi sukuán jee ta'vi' ya síkúta'vi' sain re' nkenta ya sííyo Ndiosí' kuachi ñivi sáva kinoo naa' ráa nuun'

re'. ¹⁷ Chi nuun' yí'í ñivi xintín ya jí'í' raa jie'e' iin kuachi ya nsa'a métú'ún tee ni ya kúvi Adán. Soo métú'ún tee ni ya kúvi Jesucristo jee saa ví'í ká' sá'a re' ya yí'í ñivi xintín ya kuteku' raa jín Ndiosí'. Chi ntántúni' nì'in' ví'í raa ya íyó máni' ini' Ndiosí' né'yá re' raa jee nì'in' ví'í raa ta'vì' ya kínóo naa' raa nuun' re'. ¹⁸ Jee saáva kuéntá' jie'e' métú'ún iin kuachi ni ya nsa'a iin tee ya njia'a re' nuun' tu'un ntatúni' Ndiosí' jee nkenta nuun' kuáiyó ñivi ya sijíta Ndiosí' raa. Jee suni sukuán jie'e' métú'ún iin tiñu naa' ni nsa'a iin tee nkenta nuun' nì'i ñivi ya kúvi nì'in' raa ya kínoo naa' raa nuun' Ndiosí' sáva kuteku' raa jín re'. ¹⁹ Chi jie'e' ya ntu nkaníjiá métú'ún ni tee nkenta nuun' rá kue'e' ñivi ya kúvi raa ñivi kuachi, jee suni sukuán jie'e' ya nkaníjiá métú'ún ni tee jee kue'e' ñivi kenta kuvi raa ñivi naa'. ²⁰ Soo nkenta "ley" Moisés sáva kukue'e' ka' kuachi sá'a ñivi. Soo sáá nkukue'e' kuachi íyó, jee kukue'e' ka' íyó máni' ini' Ndiosí' né'yá re' yó. ²¹ Sáva kuéntá' kua' nkuneí kuachi siki' ñivi ya yí'í raa xintín kuachi jee sá'a-a ya jí'í' ñivi, jee suni sukuán nkuneí ya íyó máni' ini' Ndiosí' né'yá re' yó yí'í-ó xintín re', chi nsa'a re' ya kínoo naa'-ó nuun' re'. Jee nsa'a re' sukuán sáva nì'in'-ó ya kuteku'-ó jín re' níínkání jie'e' ya nsa'a Ito'o'-ó Jesucristo.

Kuéntá' ní'i'-ó nuun' kuachi-ó ya ntu yí'í-ó ka' nuun'-u soo tékú'-ó jín Ndiosí' jie'e' ya yí'í-ó nuun' Cristo

6 ¹ Saájee, ¿ná kúvi ya kachi'-ó? ¿Á kunikin'-ó ka' sa'a-ó kuachi sáva kukue'e' ka' ya koo manì' ini' Ndiosí' kune'yá re' yó, rúsa? ² Ntu kúvi kuiti'! chi kuéntá' ya nì'i'-ó nuun' kuachi-ó, ¿nasa kúvi kue'nu iì'-órán ka' jín kuachi-ó, rúsa? ³ ¿Á ntu jíní' rán ya ntáká-ó ya ñanuté-ó sáva ku'vayú'ú-ó ya kì'i'-ó nuun' Cristo Jesús, jee suni ñanuté-ó sáva ku'vayú'ú-ó ya suni nì'i'-ó jín re'? ⁴ Saáva kuéntá' nyise'í nkáá-ó jín Cristo sáá ñanuté-ó, chi yí'í-ó nuun' re' ya suni jí'in'-ó nì'i'-ó jín re'. Sáva sánikuá' nnakoo Cristo nnateku' re' nkene re' nteñu rá ní'i' nsa'a tátá' re' jín fuersá' íi' kúñá'nú

níso-o jee suni sukuán kúvi nakaka-ó ichi jiáá.

⁵ Chi nuun' yí'í-ó nuun' re' ya ni'i'-ó kuéntá' ní'i' re' jee suni sukuán ki'i-ó nuun' re' sáva nakue'nu jiáá-ó jín re' kuéntá' nnateku' íi' re'. ⁶ Jee jíní'-ó ya ya nnaan' na ñivi nkuvi-ó tiempú' yata', chi jí'ín-i ni'i' nkáá-a jín Cristo nuun' kurúsi', sáva naan' ya kúnei kuachi jín ñuné'yú'-ó, sáva nkítíñú'-ó ka' nuun' kuachi. ⁷ Chi retú ya ni'i' iin ñivi jee nnakuñi' núne-e nuun' kuachi. ⁸ Jee retú ni'i'-ó jín Cristo, jee ínú' ini'-ó ya suni kuteku'-ó jín re'. ⁹ Jee jie'e' nnateku' ii' Cristo jee nnakoo re' nkene re' nteñu rá niyi, jee saáva jíní'-ó ya ni nsá' kuvi' re' ka'. Jee ntuví ka' yí'í re' xintíín ya jí'í'. ¹⁰ Chi sáa ni'i' Cristo, jee iin íchi ni jie'e' ni'i' tiempú' ni'i' re' jie'e' kuachi-ó nkusín re' nuun'-u, soo tékú' re' vitan sáva kitíñú re' nuun' Ndiosí'. ¹¹ Jee suni sukuán ráno'ó ku'un ini' rán kuéntá' ya ya ni'i' rán nuun' kuachi, soo tékú' rán sáva kitíñú rán nuun' Ndiosí' jie'e' yí'í rán nuun' Ito'o'-ó Cristo Jesús.

¹² Koto jiá'a rán ka' ya kunei kuachi jín yikikúñu rán ya jí'í'-i, sáva nkánjiá rán ka' rá né'í níyo ini' yikikúñu rán. ¹³ Jee ni koto jiá'a rán ka' maárán nuun' kuachi sáva ntu kuatíñú rán yikikúñu rán sa'á rán tiñu ya ntu íyó naa'. Chisa' ku'va rán maárán nuun' Ndiosí', kuéntá' iin ñivi ya ní'i' jee nnateku'-u nkene-e nteñu rá niyi. Jee ku'va rán yikikúñu rán nuun' Ndiosí' sáva kúvi-i iin nantíñú ya kuatíñú re' sa'á re' tiñu naa'. ¹⁴ Chi ntu íyó kunei kuachi jín rán, chi ntu yí'í rán ka' xintíín “ley”, chisa' yí'í rán chiji tu'un ya íyó máni' ini' Ndiosí' né'yá re' ráno'ó.

Tu'un kúnkunuún ká'an' jie'e' musú' yí'í xintíín kuachi

¹⁵ Saájee, ¿ná kachi'-ó? ¿Á sa'á-ó ka' kuachi chi ntu ka' yí'í-ó xintíín “ley” Moisés, chisa' yí'í-ó xintíín tu'un íyó máni' ini' Ndiosí' né'yá re' yó, rúsa? ¡Ntuví kuiti! ¹⁶ ¿Á ntu jíní' rán ya retú chi'i rán maárán xintíín inka ñivi kuéntá' iin musú' sáva kaníjiá rán maa, saájee kúvi rán musú' ya yí'í rán xintíín ñivi vá ya kánjiá rán? Jee suni sukuán kúvi rán musú' sátíñú sain rán nuun' kuachi, ya kenta kuéntá' jí'í' rán nuun' Ndiosí'. Áxí

kúvi rán musú' kánjíá rán Ndiosí' ya kenta kinoo naa' rán nuun' re'. ¹⁷ Soo nkúta'vi'-ó nuun' Ndiosí', ya súnika' nyí'i rán xintín kuachi kuéntá' musú', nékúvi, soo vitan jee nkaníjia rán ne ánima' rán tu'un Ndiosí' ya nxiné'én' ráa nuun' ráno'ó. ¹⁸ Jee ya nnakani núne Ndiosí' ráno'ó nkí'i rán ka' xintín kuachi, jee saájee ya nkívi rán xintín máá tiñu naa' kuéntá' musú'.

¹⁹ (Ká'án' nì' tu'un lá'ví sukuán kuéntá' ká'án' né ni ìn ñìvi chi táyá' ini' rán ya víjì jiáku'un ini' rán tu'un ya'á.) Jee njia'a rán yikikúñu rán nuun' tiñu ya ntu íyó ninu'un jín nuun' ya nivá'a kuéntá' musú' sa'á né'í rán ka', jee suni sukuán vitan ku'va rán yikikúñu rán nuun' máá tiñu naa' kuéntá' musú' sáva kusín rán, ya nkí'i rán ka' nuun' ya nivá'a sáva kitínú rán nuun' Ndiosí'. ²⁰ Chi ne sáá nyí'i rán xintín kuachi kuéntá' musú' jiátíñú sain, jee niñi núne rán ntu nyí'i rán nuun' tiñu naa' Ndiosí'. ²¹ Soo, ¿ná nkuvi ya vá'a ya nni'in' rán sáá nyí'i rán nuun' kuachi, rúja? Jee jie'e' vá tunkánuun kúvi-i nuun' rán vitan. Chi kuachi vá sá'á-a ya jiánaan' rán ya kuéntá' jí'í' rán nuun' Ndiosí'. ²² Soo vitan ya nnakani núne Ndiosí' ráno'ó nkene rán kuachi. Jee nchi'i Ndiosí' ráno'ó xintín re' kuéntá' musú' re', jee saáva ya kúmí rán ya vá'a ya kenta kusín rán ya nkí'i rán ka' nuun' ya nivá'a sáva kitínú rán nuun' Ndiosí', jee kenta kuteku' rán níínkání jín re'. ²³ Chi ya'vi ya ní'ín' ñìvi jie'e' kuachi ráa kúvi ya naan' ráa kuéntá' kuvi' rán nuun' Ndiosí', soo ta'vi' ya síkúta'vi' Ndiosí' ví ya kuteku'-ó jín re' níínkání jie'e' yí'í-ó nuun' Ito'o'-ó Cristo Jesús.

Tu'un kúnkunuún jie'e' ñìvi ntana'á ya xiné'én'-e nasa nákuíñi' núne ñìvi nkí'i ráa ka' nuun' “ley”

7 ¹ Ráno'ó ñanítá'án, (ká'án' nì' jín ñìvi ya jíní' tu'un káchí' “ley” njia'a Ndiosí' nuun' Moisés). ¿Á ntu jíní' rán ya “ley” tátúní' nuun' ñìvi ni tékú' ñìvi vá? ² Chi ìn ña'an ya ntana'á jee sá'á “ley” ya yí'í ña nuun' yí'í ña ni tékú' re'. Soo retú nì'i' yí'í ña, nákuíñi' núne ña nuun' tu'un tátúní' “ley” vá

ya yí'í ña nuun' yíí ña. ³ Saáva retú tana'á ña'an vá jín inka tee ni tékú' yíí ña jee káchí-ó ya kúvi ña ña'an téní. Soo retú ni'i' yíí ña, jee nákuíñi' núne ña nuun' “ley” vá, jee retú natana'a ña jín inka tee ntu ñasí'í, jee nsá' kuvi ña ña'an téní.

⁴ Jee suni sukuán vá, ráno'ó ñani' ni' jín ku'va ni', nk'i'í rán ka' xintíín “ley” chi kuéntá' ni'i' rán nuun' “ley” vá chi jí'ín rán ni'i' rán jín Cristo sáa ni'i' re' jín yikikúñu re', sáva ki'i' rán nuun' inka ka'. Chi yí'í rán nuun' Cristo ya nnakoo re' jee nnateku' íí re' nkene re' nteñu rá niyi. Yí'í rán nuun' re' sáva kúvi sa'á rán' tiñu vá'a nuun' Ndiosí'. ^{7:4} ⁵ Chi sáa ntu yí'í-ó xintíín Ndiosí' jee ña'nu-ó sánikuá' níyo ini'-ó, jee jie'e' tátúní' “ley” Moisés ya koto sá'á kuachi, jee xínóto-o ini'-ó ya níyo ini'-ó sa'á-ó kuachi. Jee sukuán nsatíñú-u ini' ñuné'yú' kuachi-ó sáva sa'á-ó tiñu nivá'a, saáva kenta-ó kuéntá' kuvi'-ó nuun' Ndiosí'. ⁶ Jee nyí'i-ó xintíín “ley” vá nékúvi, soo kuéntá' ya ni'i'-ó nuun' “ley” vá saáva vitan nákuíñi' núne-ó nuun' “ley” vá. Sáva kitíñú-ó nuun' Ndiosí' sáni sá'á Tachi' íí ya nakue'nu-ó ichi jiáá, jee nsú ichi tú'ú jiá'nu-ó sáni ña'nu-ó chiji xintíín “ley” sáni ntee Moisés nuun' tutu' yana'án.

Kuachi ya yí'í ánima' ni'

⁷ Saájee, ¿ná kúvi ya kachi'-ó résa? ¿Á kúvi “ley” kuachi résa? ¡Ntúví kuiti'! Soo ni nsá' kuká'nú ini' ni' ná kúvi kuachi retán' nsú “ley” káchí' maa. Chi suni ni nkuní' ni' ná kúvi ya néé' u'vi ini', retán' ntu káchí' “ley”: “koto néé' u'vi ini' nú rá nantíñú inka ñivi”. ⁸ Soo jie'e' tu'un tátúní' Ndiosí', jee nkunei kuachi ntiin nu'u', jee nsá'á-a ya ntáká nuun' ya níyo né'í ini' ni'. Chi retán' ntúví “ley” jee kuéntá' ní'i' kuachi ya ntu ka' fesá'-a kúneí ví'í koso nuun' ni'. ⁹ Jee níyo iin tiempú' ya ña'nu ni', sáa ntiá'an kuni' ni' ná tátúní' “ley” Moisés, nékúvi. Soo sáa nkenta nkuká'nú ini' ni' ná káchí' tu'un tátúní' Ndiosí', jee kuéntá' nnateku' kuachi ni' sáva kuneí-i jín ni', jee kuéntá' naan' ni'. ¹⁰ Jee kuéntá' ni'i' ni' nuun' Ndiosí'. Chi

^{7:4} Kuéntá' kúun iin yutun rá vixí' vá'a.

nnani'in' nì' yà tɔ'un tátúní' Ndiosí' ya'á yà njia'a rē' sáva kuteku' va'a nì', nékúvi, soo nsa'á “ley” vá yà kuéntá' nì' nì' nuun' re'. ¹¹ Chi jie'e' tɔ'un tátúní' Ndiosí', jee kúneí kuachi tɔ́n nu'u', jee nxíná'ví-i nu'u', jee suni jie'e' tɔ'un vá kuéntá' ña'ni' kuachi vá nu'u'. ¹² Saáva ii' “ley” njia'a Ndiosí' nuun' Moisés, jee ii' tɔ'un vá yà tátúní' Ndiosí', jee naa' kúvi-i, jee va'a kúvi-i.

¹³ Saájee, yà vá'a vá, ¿á nkenta nsa'á-a yà kuéntá' kuvi' nì'? jNtu kúvi kuiti'! Chisa' máá kuachi ñatíñú-u “ley” va'a vá, sáva sa'á-a kuéntá' kuvi' nì', sáva stúvi yà kúvi-i kuachi. Chi sukuán stúvi tɔ'un tátúní' Ndiosí' yà nivá'a nasíkuiti' kúvi kuachi.

¹⁴ Chi jíní'-ó yà vaji “ley” nuun' Tachi' íí', jee nu'u' kúvi nì' ñivi ñuné'yú', yà yí'f nì' xintíín kuachi kuéntá' kúvi nì' musú' yà nkuya'vi. ¹⁵ Chi ntu jiáku'un ini' nì' yà sá'á nì'. Chi tiñu yà kuíni nì' sa'á nì', jee ya'á ntu sá'á nì'. Chisa' tiñu tá'vi ini' nì', jee ya'á sá'á nì'. ¹⁶ Soo retú sá'á nì' yà ntu kuíni nì' sá'á nì', jee kúnáa' ini' nì' yà vá'a kúvi “ley”. ¹⁷ Saáva nsú nu'u' sá'á nì' maa, chisa' kuachi yà yí'f ini' nì' kúvi yà sá'á maa. ¹⁸ Chi jíní' nì' yà ntu yí'f yà vá'a ini' nì', yà kúvi yà níyo ini' nì' jín ñuné'yú' kuachi nì'. Chi ñú'ún ini' nì' yà kuíni nì' sa'á nì' yà vá'a, soo ntu íyó ini' nì' yà sá'á nì' yà vá'a. ¹⁹ Chi ntu sá'á nì' yà vá'a yà kuíni nì', chisa' yà nivá'a yà ntu kuíni nì' sa'á nì', ya'á sá'á nì'. ²⁰ Jee retú yà ntu kuíni nì' sa'á nì', jee ya'á sá'á nì', jee nsú ka' nu'u' sá'á maa, soo kuachi yà yí'f ini' nì' kúvi yà sá'á maa.

²¹ Saáva náni'in' nì' yà su'va sá'á-a jín nì': sáá kuíni nì' sa'á nì' yà vá'a, soo yà nivá'a yí'f-i ini' nì'. ²² Chi ne ánima' nì' kúsíi' ini' nì' né'yá nì' “ley” tátúní' Ndiosí'. ²³ Soo jíní' nì' yà ini' yikikúñu nì' íyó inka ka' tɔ'un níyo né'én ini' nì' sa'á nì', jín yà kuíni nì' sa'á nì' sáni káchí' “ley” Ndiosí', jee súkún' tá'án ráa ini' antúní' nì'. Jee kúneí vá tɔ́n-i nu'u' yí'f nì' nuun' yà tátúní' kuachi yà sátíñú vá ini' yikikúñu nì'. ²⁴ jNa ka' ná'ví nì' ka'! ¿Né iin sikáku nu'u' nuun' yí'f nì' xintíín kuachi' yà

sátíñú ini' ñuné'yú' nì' jín ya xinaán'-a nu'u'? ²⁵ ¡Nkúta'vi'-ó nuun' Ndiosí'!, jie'e' ya nsa'á Ito'o'-ó Jesucristo.

Saáva jín antúní' nì' yítíñú nì' nuun' “ley” tátúní' Ndiosí', jee jín máá maá fuersá' nì' ntu kúvi, chi jín ya níyo ini' nì' jín yikikúñu kuachi nì' yítíñú nì' nuun' “ley” tátúní' kuachi.

Naja jiá'nu-ó sá'á Tachi' íí' Ndiosí'

8 ¹ Saájee vitan jee ni ntuná' íyó ya sijíta Ndiosí' xinó'o re' rá ñivi ya yí'í raa nuun' Cristo Jesús, [ya ntu jiá'nu raa ka' sání níyo né'én ini' raa jín yikikúñu raa, chisa' jiá'nu raa sání kuíni Tachi' íí' Ndiosí']. ² Chi nkunei Tachi' íí' Ndiosí' sá'á re' ya kuteku'-ó jín Ndiosí', jie'e' yí'í-ó nuun' Cristo Jesús, jee nákaní nune re' ráno'ó ya nsá' kí'i-ó ká' xintíín kuachi jín nsá' kenta-ó kuéntá' kuvi'-ó nuun' Ndiosí'. ³ Chi máá maá Ndiosí' nsa'á re' tiñu vá ya ntu nkúvi sa'á “ley” ya njia'a re' nuun' Moisés. Jee ntu nkúvi sa'á “ley” vá tiñu vá, chi táyá' “ley” vá chi táyá' ini'-ó jee ntu nkúnei-ó sikúnkuvi-ó “ley” vá jín yikikúñu-ó. Jee máá maá Ndiosí' nsa'á re' tiñu vá chi nchuichí re' se'ya re' nuun' ñivi ya'á jín yikikúñu-u ya kúnkunuún jín yikikúñu ñivi yí'í xintíín kuachi, sú ntu íyó kuachi re'. Jee ntají re' se'ya re' sáva kuvi'-i soko-o maáa jie'e' kuachi-ó, sáva sukuán nsijíta Ndiosí' kuachi-ó ya nñakuniso Jesús maa ini' yikikúñu re'. ⁴ Nsa'á Ndiosí' sukuán sáva kuvi sikúnkuvi-ó ntáká tiñu naa' ya tátúní' “ley”, ^{8:4} ya ntu ka' jiá'nu-ó sání kuíni kue'nu ñuné'yú' kuachi-ó, chisa' jiá'nu-ó sání kuíni Tachi' íí' Ndiosí'. ⁵ Chi rá ñivi jiá'nu raa sání kuíni raa jín ñuné'yú' raa jee túví raa antúní' raa nuun' ya níyo ini' raa jín yikikúñu raa, ya ntu yítíñú raa nuun' Ndiosí'. Soo rá ñivi jiá'nu raa sání kuíni Tachi' íí' Ndiosí', jee túví raa antúní' raa nuun' rá tiñu sání kuíni Tachi' íí' Ndiosí'. ⁶ Chi rá ñivi túví raa antúní' raa nuun' ya níyo ini' raa jín yikikúñu raa, ya ntu yítíñú raa nuun' Ndiosí', jee sá'a-a ya naan' raa kuéntá' jí'í' raa nuun' Ndiosí'. Soo rá ñivi túví raa

^{8:4} Áxí kuvi kachi'-ó: nsa'á Ndiosí' sukuán sáva kúvi sikúnkuvi re' ya tátúní' “ley” sáva kuvi-ó ñivi naa'.

antúni' raa nuun' ya kuíni Tachì' íí' Ndiosí' jee sá'a-a ya kuteku' raa jín Ndiosí' jee va'a kúvi ini' raa.

⁷ Chi rá ñivi túví raa antúni' sáni kuíni raa, ya ntu yítíñú raa nuun' Ndiosí', jee jíní' u'vì' raa Ndiosí'. Jee ntu chi'i raa maáráa xintíín tu'un tátúní' Ndiosí', jee ni ntu kúvi chi'i raa maáráa xintíín tu'un tátúní' re'. ⁸ Jee rá ñivi ya jiá'nu raa sáni kuíni raa, ntuná' kúvi sa'a raa sáva kuva'a ini' Ndiosí' kuné'ya re' raa.

⁹ Soo ráno'ó chi ntuví ka' yí'í rán xintíín sáni kuíni rán sa'a rán, chisa' yí'í rán xintíín Tachì' íí' Ndiosí', chi Tachì' íí' Ndiosí' yí'í re' ini' rán. Soo retú né ni ñin ñivi ya ntu yí'í Tachì' íí' Cristo ini' raa jee ntu kúvi raa ñivi Cristo. ¹⁰ Soo nuun' yí'í Cristo ini' rán, sú kina'an' yikikúñu rán sáva kuvi'-i jie'e' kuachi rán, soo áníma' rán kuteku'-u jín re' ^{8:10} jie'e' ya nsííyo Ndiosí' kuachi rán sáva nkinoo naa' rán nuun' re'. ¹¹ Jee Ndiosí' nnaixinákoo re' Jesús nkene-e nteñu rá niyi jee nxináteku' re' maa. Jee nuun' yí'í Tachì' íí' re' ini' rán, jee maaré' ya nnaixinákoo ñuné'yú' Cristo Jesús nkene-e nteñu rá niyi jee suni sukuán maaré' xináteku' re' ñuné'yú' rán ya jí'í'. Jee sa'a re' maa jín Tachì' íí' re' ya yí'í-i ini' rán.

¹² Jee saáva, ráno'ó ñanité'án, táyá'vi-ó nuun' Jesús, soo nsá' táyá'vi-ó nuun' nasa níyo ini'-ó sáva ntu kué'nu-ó sáni níyo ini' rán kuéntá' rá ñivi ntu yítíñú raa nuun' Ndiosí'. ¹³ Chi retú jiá'nu rán sáni kuíni rán jín ñuné'yú' kuachi rán saájee kina'an' rán nuun' Ndiosí'. Soo retú jín fesá' íí' Tachì' íí' Ndiosí' jee xináan' rán tiñu nivá'a sá'a rán jín yikikúñu rán jee kuteku' rán jín Ndiosí'.

¹⁴ Chi ntáká rá ñivi ya jiá'nu raa sáni chú'un Tachì' íí' Ndiosí' ichi raa, jee suviráa vá kúvi se'ya Ndiosí'. ¹⁵ Chi nsá' nní'in' rán ñin tachì' ya sá'a-a jín rán kuéntá' kúvi rán musú' ya ntu sá'a-a ya ki'í rán xintíín nuun' chuyú'ví tuku-u ini' rán. Chisa' nní'in' rán Tachì' íí' ya náke'en re' yó nuvi-ó se'ya

^{8:10} Áxí kúvi kachì'-ó: soo Tachì' íí' Ndiosí' sá'a-a ya kuteku' rán jín re'.

Ndiosí'. Jee Tachi' íí' ya'á sá'á ya káchí-ó nuun' Ndiosí': “¡Táá' nì'!”^{8:15} ¹⁶ Jee máá maá Tachi' íí' Ndiosí' jiá'a ya naá' nuun' ánima'-ó, ya kúvi-ó se'ya Ndiosí'. ¹⁷ Jee ya ya kúvi-ó se'ya Ndiosí', jee suni nì'in'-ó ìn ta'vì'. Chi kuta'vi'-ó ta'vì' taji Ndiosí' nuun'-ó. Jee kuta'vi' nkáá-ó ta'vì' vá jín Cristo. Retú kuiñi nì'in'-ó jín Cristo jee íyó ñivi koto u'vì' raa yó kuéntá' nito u'vì' raa re'. Jee nuun' nó'o-órán sukuán jín Cristo, jee suni sá'á Ndiosí' ya vii' kuñá'nú nkáá-ó jín Cristo.

Íyó tuneí ini'-ó ya vii' kuñá'nú nkáá-ó jín Cristo

¹⁸ Chi kúnáa' ini' nì' ya naá' ya ntu yíyá'vi rá tunó'ó nó'o-ó tiempú' vitan nuun' ya vii' nasfkuiti' kuñá'nú-ó sa'á Ndiosí' ya stúvi re' tiempú' kiji ichinúún'. ¹⁹ Chi ntáká ya nsá'á Ndiosí' nétu numíji'í' raa ya nasa'á Ndiosí' yó ya káji kuiti' tuvi-ó sukuán ya kúvi njia-ó se'ya re'. ²⁰ Chi ntáká rá íyó ñiví ya'á yí'í-i xintíin tiñu ka'á. Jee nsá' kuíni maáráa nó'ó raa sukuán. Chisa' sáni nkunaa' ini' Ndiosí' chi'i re' nì'i xintíin tiñu ka'á sukuán. Soo nétu raa íyó tu'un kuneí ini' raa ²¹ ne máá maá ntáká rá íyó ñiví ya'á ya suni nakani núne Ndiosí' maa nuun' yí'í-i xintíin tu'un tívì raa, sáva nakuñi' núne raa jín rá se'ya Ndiosí' jee vii' kúná'nú-ó sa'á Ndiosí'.

²² Chi jíní'-ó ya ne tiempú' vitan nkáá jiáku ini' ntáká ya íyó ñiví ya'á jee nkáá nó'o-o, kuéntá' nó'o ìn ña'an ya té'né' ini' ña ya kaku se'ya ña. ²³ Soo nsá' kuachi ñiví ya'á nó'o sukuán, chisa' suni máá maórán ranika' nó'o-órán sukuán. Yí'í Tachi' íí' ini'-ó jee kúvi re' ya xí'nañúún nuun' sáá ví'í ka' nì'in'-ó. Saáva suni tána kuéká-ó ini' maáo chi nétu numíji'í'-ó ya sa'á Ndiosí' nì'i jie'e' nnake'en Ndiosí' yó kuvi-ó se'ya re', chi nakani núne re' yikikúñu-ó sáva ntíví-i ka' jee nasa'á jiáá re' maa. ²⁴ Chi nsikáku Ndiosí' yó sáva íyó tu'un neí ini'-ó nétu-ó ya nì'in'-ó ya sa'á re' sukuán jín-ó. Íyó tu'un neí ini'-ó ya sa'á re' sukuán soo retú ya túvi nijin' né'yá-ó maa, saájee ya ntuví ka' kúvi-i tu'un neí ini'-ó nétu-ó maa. Chi retú né'yá ìn ñivi

^{8:15} Rá tu'un ya'á ví-i: “¡Abba!” ¡Táá' nì'! “Abba” kúvi tu'un arameo ya kuíni káchí' Táá'.

maa, ¿nakui chi íyó ka' tu'un neí ini'-i nétu-u vá, rúja? ²⁵ Soo retú íyó tu'un neí ini'-ó ya ntu túvi né'ya-ó, jee jie'né' ini'-ó nétu kuvi ini'-ó maa.

²⁶ Jee suni sukuán chíneí chítuvi Tachi' íí yó chi táyá' ini'-ó. Chi sáa ntu jíní'-ó nasa kakan' tá'ví'-ó nuun' Ndiosí', soo máa maá Tachi' íí' vá tána re' jíkán' tá'ví' re' nuun' Ndiosí' jie'e'-ó ya ntu ní'ín'-ó sákachi'-ó. ²⁷ Jee maá Ndiosí' jíní' re' ya kúvi ini' áníma' ñivi, jee ya jíní' re' ya ná kúvi ya kuni' Tachi' íí' re', chi sánikuá' kuíni maá Ndiosí' jee Tachi' íí' vá jíkán' tá'ví' re' jie'e'-ó ya nsa'á sín Ndiosí' yó sáva ki'i-ó nuun' re'.

Sikí' ka' sá'a Ndiosí' ya kúneí-ó sikí' ya niv'a

²⁸ Jee jíní'-ó ya ntáká tiñu ya kúvi jín rá ñivi ya ñúnúun' raa Ndiosí' jee jiátíñú Ndiosí' rá tiñu vá sáva sa'á re' ya kúvi ya vá'a nuun' raa ya nkana re' raa ya ki'i raa nuun' re' sáni nkunaa' ini' re'. ²⁹ Chi rá ñivi vá ya jíní' yachi' re' nkaji yachi' re' nékúvi, jee sunisaá ya nkunaa' yachi' ini' re' ya kuneen raa ini' se'ya re', sáva kuvi-i se'ya ñá'nú ya koso'-o nuun' kue'e' ñani'-i jín ku'va-a. ³⁰ Jee rá ñivi ya Ndiosí' saá ya nkunaa' yachi' ini' re', jee suni nkana re' raa ki'i raa nuun' re'. Jee rá ñivi nkana re' jee suni nsííyo re' kuachi raa sáva nkinoo naa' raa nuun' re'. Jee rá ñivi nsííyo re' kuachi raa, jee suni sa'á re' ya vii' kúná'nú raa.

³¹ ¿Ná kúvi ya kachi'-ó jie'e' rá tu'un ya'á, résa? Chi nuun' íñí Ndiosí' jín-ó, ¿né ñin kúvi ya kenta sikí'-ó nuun' Ndiosí, résa? ¿Ntuné kúneí raa níínkání! ³² Chi Ndiosí' ntu nkusá'án re' se'ya re', chisa' nnaku'va re' se'ya re' sáva kuvi-i jie'e' ntáká-ó ya kúvi ya vá'a nuun'-ó. Jee nuun' ntaji re' se'ya re' sukuán jee suni íyó nijia ya taji re' nuun'-ó ntáká ka' ya kiji jie'e' ya njia'a re' se'ya re'. ³³ ¿Né ñin vá xikóñá'án nuun' Ndiosí' rá ñivi ya nkaji re'? ¿Ntuví!», chi Ndiosí' ví ya nsííyo re' kuachi raa sáva nkunaa' ini' re' ya kinoo naa' raa nuun' re'. ³⁴ ¿Né ñin vá sijíta-a yó nuun' Ndiosí' résa? ¿Ntuví!», chi maá Cristo Jesús ví ya ní'i' re' jie'e'-ó, jee suni maaré' ví ya

nnateku' re' jee nnakoo re' nkene re' nteñu rá niyi. Jee néé' re' ichi kuá'á Ndiosí' nuun' tátuní' re', jee suni yítuvi re' náma re' yó nuun' Ndiosí'. ³⁵ ¿Né iin vá kúneí-i sa'á sín-i yó nuun' ya ñúnúun' Cristo yó, résa? ¿Á tunó'ó, áxí tunku'íyá' ini', áxí ya jító u'vì' ñivi yó, áxí tama', áxí ya kumáni' sa'ma ku'un-ó, áxí sáá tá'an'-ó tunó'ó íyó íyo, áxí ka'ni' ñivi yó jín yuchi' "espada", résa? ¿Ntuví kuiti'! ³⁶ Chi sáni káchí' tu'un Ndiosí' niso nuun' tutu':

Jie'e' no'ó núnuv' íyó ñivi ya ka'ni' ráa ránu'u'.

Ñú'un ini' ñivi ka'ni' ráa ránu'u' kuéntá' lanchi ya jiá'ní' ráa.

³⁷ Soo súka' nó'o-ó tunó'ó sukuán, jee Cristo ya ñúnúun' re' yó, maaré' sá'á re' ya ntántuní' kuneí-ó núneí ka' ini'-ó, ³⁸ chi jíní' ni' ya naá' ya ntuná' íyó ya sá'á sín-i yó nuun' ya ñúnúun' Ndiosí' yó:

ni ya jí'í'-ó;

ni ya tékú'-ó;

ni rá najiá'á' íí' Ndiosí';

ni rá néetiñu, vāni tee, vāni najiá'á' íí';

ni rá tachi' kíní ñá'nú ya niso fuersá';

ni rá ya íyó tiempú' vitan;

ni rá ya koo tiempú' kiji;

³⁹ni ya íyó súkún;

ni ya íyó nuun' kúnú;

ni iin inka ka' ya nsa'á Ndiosí' maa, ni nkúvi sa'á sín-i yó nuun' ya ñúnúun' Ndiosí' yó, jie'e' yí'í-ó nuun' Ito'o'-ó Cristo Jesús.

Nkaji Ndiosí' rá ñivi Israel

9 ¹ Yí'í ni' nuun' Cristo jee ya naá' vá káchí' ni' jee ntu kátú'un ni', jee yí'í ni' na'á Tachi' íí' Ndiosí' jee ne ánima' ni' jíní' ni' ya naá' ² ya íyó ni' jín tunkuéká ini' ni' jee yítá'an ne yáji' ini' ánima' ni' ³⁻⁴ jie'e' rá ñanitá'an ni', ya kúvi ñivi tá'an tata' ni', ya kúvi rá ñivi tata' Israel. Chi kuvi niyo ini' ni' ya chisónínu Ndiosí' nu'u' jín ya kusín ni' nuun'

Cristo nékúvi, sáva chunáán nì' maání' nuun' Ndiosí' nuun kuachi ráa nékúvi, retú kúvi xinánitá'ví' nì' ráa sukuán nékúvi. Chi nna'ke'en Ndiosí' ráa sáva kuvi ráa se'ya re'. Jee nteñu viko' ñanute' re' nnee' re' jín ráa. Jee nsá'á re' tratú' jín ráa. Jee nni'in' ráa “ley” ya njia'a Ndiosí' nuun' Moisés. Jee nxiné'én' re' ráa nasa kuneñu'un ráa re'. Jee kue'e' jie'e' nchisóyu'ú re' nuun' ráa ya sa'á re' ya vá'a nuun' ráa. ⁵ Jee suviráa kuvi ichiyúkún' ntáká rá tátá' rá jí' Hebreo ya nkuñá'nú nuun' Israel yana'án. Jee nuun' rá tata' ráa nkaku Cristo sáá nkiji re' nkuvi re' tee ñuné'yú'. Jee suvire' vá kúvi Ndiosí' ya tátúní' re' nuun' kuaiyó ya íyó, jee netu' kúvi re' náínkání. ¡Su'va koo, Amén!

⁶ Soo nsá' jíta tu'un Ndiosí', chi nsú ntáká rá ñivi ya kúvi ichiyúkún' Israel kúvi nijia ráa rá ñivi Israel ya nì'in' ráa ya nchisóyu'ú re'. ⁷ Ni nsú ntáká rá ichiyúkún' Abraham kúvi nijia ráa se'ya re'. Chisa' nkachi' Ndiosí' nuun' re': “Nuun' se'ya nú Isaac kiji ráa ya kuvi ichiyúkún' nú.” ⁸ Tu'un ya'á kuíni káchí' ya nsú kuachi jie'e' rá se'ya niñi' Abraham kúvi ráa se'ya Ndiosí'. Chisa' rá se'ya ya nchisóyu'ú Ndiosí' nuun' ráa ví rá nkunaa' ini' Ndiosí' ya kúvi nijia ráa ichiyúkún' Abraham. ⁹ Chi tu'un ya nchisóyu'ú Ndiosí' nuun' Abraham ví ya'á: “Ní tiempú' ya'á kiji nì', jee koo ñin se'ya yí ñasí'f nú Sara”, nkachi' Ndiosí' nuun' re'.

¹⁰ Jee nsú kuachi ya'á nì, chi sunisaá nnañise'ya Rebeca uvi' nchikín nsá'á métú'ún yí ña, ya kúvi Isaac ya kúvi jí'f-ó yana'án, ¹¹⁻¹³ Chi ne sáá ntiá'an ka' kaku ni núví' ráa, jee ni ntiá'an ka' ná sa'á ráa, ni ya vá'a, ni ya nivá'a, jee nkachi' Ndiosí' nuun' Rebeca: “Ya ñá'nú ká' kitíñú re' nuun' ya súchí ka'.” Suni sukuán niso nuun' tutu' i'i: “Nñunuun' nì' Jacob, soo Esaú chi nta'vi ini' nì' né'yá nì' maa.” Sukuán nkachi' Ndiosí' sáva kinoo kutú ya nkunaa' ini' re' sání nkaji re' ñin ráa, sáva nsú jie'e' ya nsá'á ni núví' ráa nkaji re' maa, chisa' jie'e' sání kuíni maaré' ya nkana re' maa.

¹⁴ ¿Ná kúvi ya kachi'-ó, résa? ¿Á kachi'-ó ya ntu náa' sá'a Ndiosí'? ¿Ni ntuví kuití'! ¹⁵ Chi nkachi' Ndiosí' nuun' Moisés: "Koo tuná'ví ini' nì' kune'yá nì' ne ni iin ya kuíni nì' koo tunná'ví ini' nì' maa, jee kuná'ví ini' nì' kune'yá nì' né ni iin ya kuíni nì' kuná'ví ini' nì' maa." ¹⁶ Saáva káji Ndiosí' ñivi nsú jie'e' ya kuíni ñivi ví-i, ni nsú jie'e' ya núnasí ñivi ví-i, chisa' jie'e' Ndiosí' ya íyó tuná'ví ini' re' maa. ¹⁷ Chi káchí' nuun' tutu' iì' ya nka'an' Ndiosí' jín Faraón ya nkuvi "rey" ya ntatúní' ñuun' Egipto: "Jie'e' ya'a nxináa nì' no'ó kunisotíñú nú, sáva kuatíñú nì' no'ó sáva stúvi nì' fuersá' í' nì'in nì', sáva tekutu'ún jie'e' nì' nuun' ñivi kuáiyó ñiví", nkachi' Ndiosí'. ¹⁸ Saáva íyó tuná'ví ini' re' né'yá re' né ni iin ñivi ya kuíni re'. Jee sa'a nì'in re' ánima' né ni iin ñivi ya kuíni re' ya kunì'in ini'.

¹⁹ Soo sanaan' kachi' iin rán nuun' nì': "Retú sukuán kuíni re', ¿na jie'e' chi chikuachi Ndiosí' siki'-ó, résa? Chi, ¿né iin kúvi kasi' nuun' ya kuíni re' sa'a re' rúsa?" ²⁰ Jee no'ó, ¿né iin kúvi nú ya níko yu'ú nú nuun' Ndiosí'? Jee nantíñú sá'a, ¿á kachi'-i nuun' maaré' ya sá'a re' maa?: "¿Ná kuvi chi nsa'a nú nu'u su'va?" ²¹ Áxí maá tee sá'a kisi, ¿á ntu íyó kúvi sa'a re' sáni kuíni re' jín ñuun' nkíxín, sáva jín iin ni ñujien ne'yú' ñunkíxín vá kúvi sa'a re' iin kisi vá'a máa vii' ya kuatíñú ñunkúún jee inka ka' kisi lá'ví?

²² Jee, ¿á ntuví vá'a ya suni sukuán sá'a Ndiosí'?, chi kuíni Ndiosí' stúvi re' ya xinó'o re' ñivi jie'e' kuachi ráa chi kítí' ini' re' né'yá re' ráa jee kuíni re' sa'a re' ya kuká'nú ini' nì'i jie'e' fuersá' í' nì'in niso re', soo neí ká'nú niyo neí ini' re' ke'ne' ini' re' né'yá re' rá ñivi ya íyó nì'in' ráa ya kítí' ini' re' xinó'o re' ráa saá váji ráa ya xináán' re' ráa. ²³ Jee sukuán neí ká'nú íyó ini' re' sáva sikúká'nú re' ini' kuáiyó ya vii' nasíkuítí' kúná'nú re'. Sukuán sa'a re' jín-ó ya nkuná'ví ini' re' yó, ya nsa'a tú'va re' yó ne xí'na ka' sáva sá'a re' ya kúná'nú-ó jín re'. ²⁴ Jee maóórán suni nkana re' yó kí'i-ó nuun' re', jee nsú kuachi nteñu rá ñivi Israel nkana re' ñivi chi suni rá ñivi ya

ntu kúvi Israel. ²⁵ Suni su'va káchí' nuun' tutu' íí' ya ntee Oseas:

Kachi' nì' jie'e' rá ñivi ya ntu nkúvi ñivi nì' ya ñivi nì' ví raa.

Jee kachi' nì' jie'e' rá ñivi ya ntu nñúnúun' nì', ya suviráa ví ya nñúnúun' nì'.

²⁶ Jee né nú' nkachi' nì' nuun' raa:

“Ntu nkúvi rán ñivi nì’”,

jee yukuán kunaní rán se'ya Ndiosí' tékú'.

Nkachi' Ndiosí'.

²⁷ Jee suni nka'an' nì'in Isaías su'va jie'e' rá ñivi Israel:

Súnika' kue'e' nasíkuiti' ichiyúkún' rá se'ya ñuun' Israel kuéntá' kúvi kue'e' ñuítí nteñú'ún,

soo kuachi yaku' raa ni vá sikáku Ndiosí' raa nuun' kuachi raa.

²⁸ Chi Ito'o'-ó Ndiosí' jee ñamani sikúнкуvi naa' re' tu'un re' ya nsanáa re' ya chunáán rá ñivi ñivi jie'e' kuachi raa.

Káchí' nuun' tutu' íí'. ²⁹ Jee su'va nkachi' yachi' Isaías ya koo ichinúún':

Chi máa maá Ndiosí' ya kúvi Ito'o' nì'i rá najiá'á' íí' re',

jee retán' ntu nxínóo re' yaku' tata' ichiyúkún'-ó, nékúvi,

jee vitan naan'-ó, nékúvi, íyó-ó kuéntá' ñivi ñuun' Sodoma

jín ñuun' Gomorra, nì'i raa nxináán' re'.

Nkachi' Isaías.

Rá ñivi Israel nkininkava raa nuun' ntu ntíin raa tu'un vá'a jie'e' Jesús

³⁰ ¿Ná kúvi ya kachi'-ó, résa? Káchí'-ó ya rá ñivi ya ntuví kúvi Israel, ya ntu nnúkú raa nasa kinoo naa' raa nuun' Ndiosí' jee nni'in' raa ya kinoo naa' raa nuun' re'. Soo nsa'á re' ya kinoo naa' raa nuun' re' jie'e' ya kúneí ini' raa re'. ³¹ Soo rá ñivi Israel nnúkú raa síkúнкуvi raa iin “ley” sáva kinoo naa' raa nuun' Ndiosí' soo ntuví nkúneí raa nì'in' raa maa.

³² ¿Na kúvi chí? Chi ntu nnúkú raa kinoo naa' raa jie'e' kúneí

ini' raa Jesús, chisa' nnukú raa kinoo naa' raa jie'e' tiñu sá'á raa. Nkininkava raa kuéntá' nkakí'i jie'e' raa yuu' ya sá'á-a ya kakí'i jie'e' ñivi, ya suvi kúvi Jesús. ³³ Su'va káchí' tu'un niso nuun' tutu' íí':

Nē nuun' ñuun' Sión kani nì' maaré' ya kuvi re' kuéntá' iin yuu' ya kakí'i jie'e' ñivi

jee yuu' ya'á vá sá'á-a ya naniso raa.

Jee rá ñivi ya kúneí ini' raa re',

jee nkóo raa jín tunkánuun.

Nkachi' Ndiosí'.

10 ¹ Ráno'ó ñani' jín ku'va nì' ya yí'í rán na'á Cristo, ñúkúvi ví'í ini' ánima' nì' jie'e' rá ñivi Israel ya sikáku Ndiosí' raa nuun' kuachi raa. Jee jie'e' vá jíkán' tá'ví' nì' nuun' Ndiosí' jie'e' raa. ² Chi jiá'a nì' ya naá' jie'e' raa ya ñúkáná ini' raa chinú'ún raa Ndiosí', soo nsú sání tu'un naa' nsikúká'nú re' ini'-ó. ³ Chi ntu tñin kuéntá' raa ya Ndiosí' ví ya sá'á re' ya kinoo naa' ñivi nuun' re'. Chisa' núkú raa sa'á maáráa ya kinoo naa' raa nuun' re', jee ntu chí'í raa maáráa nuun' ya sá'á re' ya kinoo naa' raa nuun' re'. ⁴ Chi Cristo ví ya nsikúunkuvi nì'í ya kuíni Ndiosí' sá'á-a jín “ley” Moisés, sáva ntaká rá ñivi ya kúneí ini' raa Cristo jee kinoo naa' raa nuun' Ndiosí'.

⁵ Chi ntee Moisés nuun' tutu' íí' jie'e' rá ñivi ya núkú raa kinoo naa' raa nuun' Ndiosí' jie'e' ya sa'á raa tu'un káchí' “ley”: “Ré nkuvi sikúunkuvi naa' iin ñivi rá tiñu ya'á ya káchí' “ley” „ jee kuteku' raa, nékúvi”, nkachi' Moisés. ⁶ Soo jie'e' rá ñivi ya kinoo naa' raa nuun' Ndiosí' jie'e' ya kúneí ini' raa Cristo, su'va káchí' tu'un Ndiosí' niso nuun' tutu' íí' jie'e' vá: “Koto jiáni ini' ánima' nú: ¿Né iin vá kinkaa antiví?” (Chi sukuán káchí'-ó ya íyó xinúun-ó Cristo ya'á). ⁷ Ni nkáni ini' ánima' nú: “¿Né iin vá kikuun nē nuun' kúnú nasíkuiti' nuun' ntu jínu ya kúnú?”, nkachi' Moisés, (chi sukuán káchí'-ó ya íyó kixináa-ó Cristo natava-ó re' nteñu rá niyi). ⁸ Soo, ¿Ná kúvi ya káchí' tu'un nuun' tutu' íí', résa? Káchí'-i:

Íyó yatin tu'un re' nuun' nú,

ini' yu'ú nú jín ini' ánima' nú íyó-o.

Tu'un ya'á kúvi tu'un ya íyó kuneí ini'-ó Cristo ya stékútu'ún rání'. ⁹ Chi retú jiá'ayu'ú nú jín yu'ú nú ya Jesús kúvi Ito'o' nú, jín retú ne ánima' nú kúneí ini' nú ya Ndiosí' nxináteku' re' maa jee nxinákóo re' maa nnatava' re' maa nteñu rá ñiyi, saájee sikáku Ndiosí' no'ó jie'e' kuachi nú nanitá'ví' nú. ¹⁰ Chi jín ánima'-ó kúneí ini'-ó Jesús sáva siíyo Ndiosí' kuachi-ó jee kinoo naa'-ó nuun' re', jee jín yu'ú-ó jiá'ayu'ú-ó ya Ito'o'-ó ví Jesucristo sáva nanitá'ví'-ó. ¹¹ Chi káchí' nuun' tutu' íí': "Ntáká ñivi ya kúneí ini' ráa re', nkóo ráa jín tunkánuun." ¹² Chi ntu sín kúvi rá ñivi Israel jín rá ñivi ya ntu kúvi Israel, chi maá Ito'o' kúvi Ito'o' nuun' ñi'i, jee ntántúní' jiá'a re' ya vá'a sálá re' nuun' rá ñivi ya kakuachi ráa nuun' re' ya kuvi re' Ito'o' ráa. ¹³ Chi: "ntáká ñivi ya kakuachi ráa maa nuun' Ito'o'-ó, nanitá'ví' ráa."

¹⁴ ¿Nasa kúvi kakuachi ráa nuun' re' ya ntu nkúneí ini' ráa re', résa? Jee, ¿nasa kúvi kuneí ini' ráa re' ya ntiá'an teso'o ráa jie'e' re', résa? Jee, ¿nasa kúvi teso'o ráa jie'e' re' retú ntu íyó ñivi ya kachitu'ún ráa jie'e' re', résa? ¹⁵ Jee, ¿nasa kúvi kachitu'ún ráa jie'e' re', retán' ntu íyó ñivi ya chuichí rává ráa kị'ín' ráa kachitu'ún ráa jie'e' re' résa? Sukuán kachi' tu'un níso nuun' tutu' íí': "¡Na ka' vii' ka' kúvi ya jíka ñivi káchítu'ún ráa tu'un vá'a Ndiosí'!"

¹⁶ Soo nsú ntáká rá ñivi Israel nkaníjiá ráa ntiin ráa rá tu'un vá'a Ndiosí', sáni nkachi' Isaías: "Ito'o'-ó, ¿né ñin ninyu' ini' rá tu'un nteso'o ráa ya nkachitu'ún rán'?" ¹⁷ Saáva kuneí ini' ñivi Cristo vaji jie'e' teso'o ráa tu'un, jee tu'un tésó'o ráa kúvi tu'un vá'a Ndiosí' jie'e' Cristo. ¹⁸ Soo káchí' ñi': ¿Á ntiá'an teso'o ráa maa? Maá náá' nijia ya nteso'o ráa maa. Káchí' nuun' tutu' íí':

Nuun' ntáká ichi nuun' ñu'un ya'á ñetenuun tu'un re' tékútu'ún-u,

jín ne nuun' jínu ñiví ya'á nkenta tu'un ráa jie'e' re'.

¹⁹ Jee suni káchí' nì': ¿Á ntu nkuká'nú ini' rá ñivi Israel tu'un ya'á, rúja? Chi xí'na nkachi' Moisés ya nkachi' Ndiosí' nuun' raa:

Sa'á nì' ya kukuíñí ini' rán kune'yá rán ñivi inka “nación” ji'e'e' ku'va nì' tu'un nì' nuun' ñivi vá ya ntu yí'í nuun' ñivi nì'.

Jee sa'á nì' ya kitì' ini' rán kune'yá rán inka ñivi ji'e'e' ku'va nì' tu'un nì' nuun' ñivi vá ya naan' xini' raa.

²⁰ Jee kuíre nchuneí ini' Isaías nkachi' re' ya nkachi' Ndiosí': Nnani'in' rá ñivi nu'u' ya ntuví nnánukú raa nu'u'.

Jee nstúvi nì' maání' nuun' tu'un nì' nuun' ñivi ya ntu níkatu'ún raa ji'e'e' nu'u'.

Nkachi' Ndiosí'.

²¹ Soo ji'e'e' rá ñivi Israel nka'an' Isaías ya nkachi' Ndiosí' ji'e'e' raa: “Nuví niñu' síkáá' nì' rá na'á nì' nuun' raa kána nì' raa nuun' nì' ya kúvi raa ñivi ya ntu káníjiá raa jín ya jiáá' ini' raa.”

Íyo jì' sava rá ñivi Israel vá nsikáku Ndiosí' raa nuun' kuachi raa

11 ¹ Saáva káchí' nì': ¿Á nkuichi ini' Ndiosí' rá ñivi Israel ya kúvi raa ñivi re'? ¡Ntuví kuitì'! Chi suni nu'u' kúvi nì' iin tee Israel, jee kuvi nì' ichiyúkún' Abraham, jee suni kúvi nì' tata' Benjamín. ² Ntu nkuichi ini' Ndiosí' rá ñivi re', ya nini' yachi' re' ini' raa nkaji yachi' re' raa. Áxí, ¿á ntu jíní' ránú ná káchí' tu'un níso nuun' tutu' íí' ji'e'e' “profeta” Elías? Káchí' nuun' tutu' íí' nasa nkakuachi Elías nuun' Ndiosí' nkenta re' sikì' rá ñivi Israel, jee nkachi' re':

³ Ito'o' nì', ña'ni' rá ñivi rá “profeta” nú,
jee nstání' raa rá altar nú nuun' téñu'un' raa rá sana'
násoko' raa nuun' nú;
jee kuachi métú'ún nu'u' ni ka' kínóo nì' tékú' nì' ya
sí'kúnkuví naa' nuun' no'ó,
jee suni núkú raa ka'ni' raa nu'u'.

Nkachi' Elías.

⁴ Soo, ¿ná kúvi ya nnaixiníko Ndiosí'?:

Nsa'á sín nì' uxá' mil tee sáva kúvi ráa tee nì',
ya ntu nnaquíñi' íti ráa nuun' santú' ya naní Baal ni ntuné
nnéñu'un ráa maa.

⁵ Jee saáva suni sukuán tiempú' vitan nsa'á sín Ndiosí' yaku'
ni ñivi re' ki'i ráa nuun' re' ya nkaji re' ráa chi ya íyó máni'
ini' re né'yá re' ráa. ⁶ Jee nuun' ya nkaji re' ñivi re' jee
síkúta'vi' re' ta'vi' vá nuun' ráa jie'e' íyó máni' ini' re' né'yá
re' ráa jee ntu kúvi-i jie'e' tiñu ya nsa'á ráa. Soo retán' nkaji
re' ráa kuvi ráa ñivi re' jie'e' tiñu ya nsa'á ráa, nékúvi, saájee
ntu kúvi ya síkúta'vi' re' maa.

⁷ Saájee, ¿ná kachi'-ó, résa? Rá ñivi Israel ya núkú ráa ya
kinoo naa' ráa nuun' Ndiosí' jee ntu nní'in' ráa maa. Soo sava
ráa ya nkaji Ndiosí' ráa nní'in' ráa maa, chi nsííyo re' kuachi
ráa. Jee rá inka ka' ráa nkuní'in ini' ánima' ráa. ⁸ Su'va níso
nuun' tutu' íí':

Ndiosí' nsa'á ya ntu jíne antúní' ráa jie'e' re',
jee sú íyó nchinúún ráa soo ntu né'yá ráa ya sá'a re',
jee sú íyó so'o ráa soo ni nsá' tésó'o ráa tu'un re',
jee sukuán íyó ne tiempú' vitan.

⁹ Jee suni nkachi' "rey" David:

Jee viko sá'a ráa, na ka' kuvi vá ñin trampá' jín xeyi' nuun'
ráa,

sáva sá'a-a ya kininkava ráa,
jee nachunáán ráa jie'e' kuachi ráa nuun' Ndiosí'.

¹⁰ Jee koo kuéntá' nuneen' nchinúún ráa sáva nkuní' ráa ka',
jee nakuñi' nei ráa kuno'o ráa níínkání.

Nkachi' David.

Tu'un jie'e' ya sikáku Ndiosí' rá ñivi ya ntu kúvi ñivi ñuun' Israel

¹¹ Saáva káchí' nì': ¿Á ichi nkininkava rá ñivi Israel nuun'
nkuní'in ánima' ráa ya ntu kúvi nane'en ráa maáráa ka'?
;Ntúví kuiti' chi kúvi nane'en Ndiosí' ráa! Soo jie'e' ya njia'a

ráa nuun' tu'un nkachi' Ndiosí', saáva nkiji ya kúvi sikáku re' rá ñivi ya ntu kúvi ñivi Israel. Jee sukuán sá'á Ndiosí' sáva sa'á re' ya kukuíñi ini' rá ñivi ñuun' Israel kune'yá ráa ya inka ñivi vá ya ní'ín' rává nanitá'ví' rává. ¹² Soo jie'e' njia'a ráa nuun' tu'un nkachi' Ndiosí' jee nkenta ya ní'ín' rá inka ka' ñivi ñivi ta'vi' yíyá'vi, jee jie'e' nstívi ráa maáráa nuun' re' jee nni'in' inka ñivi ya ntu kúvi Israel ta'vi' yíyá'vi. Jee ya nkuvi sukuán, jee sáá ví'í ka' nì'in' ráa ta'vi' yíyá'vi sáá nanikó ntáká ráa nuun' Ndiosí'.

¹³ Soo káchí' nì' nuun' ráno'ó ya ntu kúvi rán ñivi ñuun' Israel: Jie'e' ya kúvi nì' apóstol ya nchuichí Ndiosí' sáva kachitu'ún nì' tu'un re' nuun' ráno'ó ya ntuví kúvi rán ñivi Israel, jee nákuetú'ún nì' tiñu ya ntaji Ndiosí' nuun' nì'. ¹⁴ Jee sukuán sá'á nì' sáva sanaan' kúvi sa'á nì' kukuíñi ini' rá tá'an ñuun' nì' Israel kune'yá ráa ráno'ó ya kúneí ini' rán Ndiosí', sáva sa'á nì' ya suni nì'in' sava ráa ya sikáku Ndiosí' ráa jie'e' kuachi ráa nanitá'ví' ráa. ¹⁵ Chi jie'e' ya nkuichi ini' Ndiosí' rá ñivi ñuun' Israel jee sukuán jee nkenta nnumani' re' jín rá inka ñivi ñiví. Jee jie'e' sukuán, ¿naja kuvi sáá nake'en tuku re' ráa kuvi ráa ñivi re', résa? Chi sukuán kúvi kuéntá' nateku' ráa kene ráa nteñu rá ní'i'. ¹⁶ Rá ñivi Israel sókó' ráa nuun' Ndiosí' tata' xí'nañú'ún náke'en ráa. Ii' kúvi tata' xí'nañú'ún vá nuun' Ndiosí'. Jee retú ii' kúvi-i, jee suni ii' kúvi nì'i ñujien nì'i tata' sá'á vá. Sukuán kúvi sava rá ñivi Israel tiin tu'un re'. Jee suni sukuán íi' kúvi yo'o yutun jee suni sukuán rá na'á yutun-u ranika'.

¹⁷ Soo rá ñivi Israel kúvi ráa kuéntá' na'á yutun olivo stílá'. Jee retú nkuichi ini' Ndiosí' sava ráa kuéntá' nánee' re' na'á yutun vá, jee no'ó ya ntu kúvi ñivi Israel, ya kúvi nú kuéntá' na'á yutun olivo yúkú, jee retú nnatetá'an Ndiosí' no'ó nuun' yutun stílá' vá nakunee' nú nuun' nñanee' re' ráa, jee nkenta ní'ín' nú ya vá'a kuéntá' vaji ne nuun' yo'o sávi yutun olivo stílá' vá. ¹⁸ Jee saáva koto ká'an' téyíí nú ya kúvi nú va'a ka' nsú ka' rá ñivi Israel ya kúvi ráa kuéntá' rá na'á ya nñanee'. Soo retú ká'an' téyíí nú sukuán, íyó tiin kuéntá' nú ya nsú

no'ó kuéntá' jiá'a nú kajin nuun' yo'o sáví, chisa' máá yo'o sáví taji kajin ya vaji ne ini' yo'o sáví vá nuun' nú. ¹⁹ Sanaan' kachi' nú: “Nnane'e' re' sava rá na'á yutun sáva nakunee' nu'u' nnatiin ni' ika' yutun vá nsá'á Ndiosí'”, sanaan' kachi' nú.

²⁰ Vatuni, chi jie'e' ya ntu nkúneí ini' sava rá ñivi ñuun' Israel vá Cristo jee nkuichi ini' Ndiosí' ráa nnane'e' re' ráa. Soo no'ó, jie'e' ya kúneí ini' nú Cristo íñí kutú nú nuun' re'. Saáva koto kútéyíí nú chisa' kuyú'ví ini' nú. ²¹ Chi retú ntu nnéká'nú ini' Ndiosí' rá ñivi ñuun' Israel, ya nkaji re' ráa sáva kúvi ráa ñivi re' kuéntá' na'á máá maá yutun olivo stílá', jee suni ni no'ó nsá' kuneká'nú ini' re' no'ó retú ntu kúneí ini' nú Cristo.

²² Saáva tiin kuéntá' rán nasa kúvá'a ini' Ndiosí' jín ya xichi' re'. Nuun' ráa ya nkininkava ráa ntu nkúneí ini' ráa Cristo jee xichi' re' ráa. Soo kúvá'a ini' re' né'yá re' no'ó, retú kinoo ni'in nú nuun' ya kúvá'a ini' re' né'yá re' no'ó jie'e' kúneí ini' nú Cristo. Chi retú ntuví, jee suni ne maánú nane'e'. ²³ Jee suni rá ñivi Israel, ntu kúneí ini' ráa Cristo, soo retú nsá' kunikin' ráa ka' sukuán, jee nake'en Ndiosí' ráa kuvi ráa ñivi re' kuéntá' natee re' ráa ika' yutun stílá', chi kuvi natee tuku re' maáráa. ²⁴ Chi retú no'ó, ya ntu kúvi nú ñivi Israel, ya kúvi nú kuéntá' na'á máá maá yutun olivo yúkú ya nkane'e' re', jee retú nñake'en Ndiosí' no'ó kúvi nú ñivi re' kuéntá' natee re' no'ó ika' yutun olivo stílá', ya ntu kúvi kuéntá' sá'á ñivi, soo sáá ví'í ka' nake'en Ndiosí' rá ñivi Israel kuéntá' natee re' ráa ika' yutun stílá' vá, chi suviráa kúvi kuéntá' na'á máá maá yutun olivo stílá'.

Sáá kenta tiempú' ya sikáku Ndiosí' rá ñivi Israel

²⁵ Ráno'ó ñanítá'án, kuíni ni' ya kuká'nú ini' rán tu'un ya'á ya niyo yu'u'-u soo nstúvi Ndiosí' maa nuun'-ó. Kuíni ni' ya kuni' rán tu'un ya'á, sáva nkútéyíí rán kani ini' rán ya níchí xini' rán. Chi nkunaa' ini' Ndiosí' ya sava rá ñivi ya ntu kúvi ñivi Israel kuneí ini' ráa Cristo. Jee tu'un yu'u' vá kúvi ya nkuni'in áníma' sava rá ñivi ñuun' Israel, nekua' ni'i rá ñivi

ntu kúvi ñivi Israel kivi ráa xintíin Ndiosí' saá váji kuneí ini' ráa Cristo. ²⁶ Jee kuíre ntáká rá ñivi ñuun' Israel sikáku Ndiosí' ráa jie'e' kuachi ráa sáva nanitá'ví' ráa. Sukuán koo sáni káchí' tu'un níso nuun' tutu' íí':

Nẹ nuun' ñuun' Sión kiji maáré' yá nakani núne re' rá ñivi ñuun' Israel nene ráa nuun' kuachi ráa,
jee sa'á sín re' rá ñivi ichiyúkún' tata' Jacobo kene ráa nuun' yá nivá'a.

²⁷ Jee ya'á kúvi tratú' nì' yá sa'á nì' jín ráa,
sáa síyo nì' rá kuachi ráa.

Nkachi' Ndiosí'.

²⁸ Jie'e' tu'un vá'a Jesús, sava rá ñivi ñuun' Israel jíní' ɔ'ví' ráa né'yá ráa Ndiosí', sáva nì'in' ráno'ó sikáku Ndiosí' rán jie'e' kuachi rán nanitá'ví' rán. Soo jie'e' yá nkaji re' ráa jee ñúnúun' re' ráa jie'e' rá tátá' jí' ráa yana'án, yá nchisóyu'ú re' tratú' nuun' ráváj. ²⁹ Chi Ndiosí' jee ntu níko ini' re' jie'e' tá'ví' yá síkúta'ví' re' nuun' ráa, ni jie'e' yá nkana re' ráa kuvi ráa ñivi re'. ³⁰ Chi ráno'ó, tiempú' yata', jee ntu nkáníjiá rán tiin rán tu'un Ndiosí', soo vitan jee nni'in' rán yá kúná'ví ini' Ndiosí' né'yá re' ráno'ó, jie'e' yá ntuví nkáníjiá ráa re'. ³¹ Jee suni sukuán vitan ntu káníjiá ráa tiin ráa tu'un re', jee jie'e' yá kúná'ví ini' Ndiosí' ráno'ó, jee sáva suni vitan jee kúvi ní'ín' ráa yá kúná'ví ini' Ndiosí' ráa. ³² Chi ñin nuún ni sá'á Ndiosí' yá yí'í ntáká ñivi xintíin yá ntu káníjiá ráa tu'un re', sáva kuvi kúná'ví ini' re' kune'yá re' ntáká ñivi.

³³ Jee, ɲa ká' vá ntántúní' ñá'nú ká' yá níchí xíni' Ndiosí',
jín yá nì'i kuiti' jíní' re'!

ɲi ñin ntu kúvi nanukú-u kuká'nú ini'-i nasa sánáa' re'!

ɲi ñin ntúná' kúvi kiku'un ini'-i nasa kúvi ntáká yá sá'á re'!

³⁴ Chi, “ɲe ñin ñivi jíní' yá jiáni antúní' Ito'o'-ó résa?

Áxí, ɲé ñin vá nnakutíínú ráa nuun' Ndiosí' résa?”

³⁵ Áxí, “ɲe ñin ñivi xína ká' njia'a-a ná kúvi nuun' re'
sáva íyó nachunáán re' nuun'-u résa?”

³⁶ Chi nsa'á Ndiosí' nì'i yá íyó, jee néen kuéntá' re' nì'i, jee suni nsa'á re' nì'i sáva kuvi maáré' maa.

¡Na ka' nakuetú'ún-ó ya vii' kúñá'nú nasíkuiti' re' níñkání!
Su'va koo; amén.

Nasa íyó kue'nu jiáá-ó ya yítíñú-ó nuun' Ndiosí'

12 ¹ Saáva, ráno'ó ñanitá'án nì', jie'e' ya nni'in' yó ya ná'ví ini' Ndiosí' yó, jee saáva náxináni'ví' nì' ini' rán ya nasoko' tékú' rán maárán nuun' Ndiosí' sáva kitíñu rán nuun' re' ya kusíñ rán kene rán nuun' ya nivá'a, jín ya kue'nu rán sáni kúvá'a ini' re' né'yá re' maa. Yukuán kúvi nijia ya néñu'un rán re' jín ánima' rán. ² Jee koto jiá'nu rán ka' sáni jiá'nu rá ñivi ñiví ya'á vitan, chisa' sama rán ini' maárán nujiáá sáa jiáni antúni' rán, sáva kenta kuká'nú ini' rán ná kúvi ya kuíni Ndiosí', ya kúvi ya vá'a, ya kúvá'a ini' re' né'yá re' maa, jín kúvi ya naá'.

³ Chi, jie'e' íyó máni' ini' Ndiosí' vá nsikúta'vi' re' tiñu kuniso nì', jee káchí' nì' nuun' ntáká ñivi nteñu rán: Koto jiáni ini' nú ya kúñá'nú nú ka' nsú ká' kuá' sáni íyó nú, chisa' kani kájí ini' ta ñin rán jie'e' maánú, sánikuá' ya nñuku'vá ya ntasáva Ndiosí' nuun' nú ta'ví' ya chineí re' no'ó satíñu nú nuun' re', sáni kúneí ini' nú re'. ⁴ Chi kuéntá' kuá' kue'e' nuun' níso ñuné'yú'-ó soo nsú ñin ni tiñu sá'á ráa. ⁵ Jee suni sukuán súnika' kue'e'-ó íyó, soo kuéntá' ñin yikikúñu kúvi-ó ya yí'í-ó nuun' Cristo, jee ta ñin-ó yí'í-ó nuun' ñin inka-ó. ⁶ Jee suni sukuán íyó sín sín rá ta'ví'-ó sáni nsikúta'vi' Ndiosí' nuun' ta ñin ñin-ó chineí re' sá'á-ó tiñu re'. Retú nì'in' nú ta'ví' ya táji Ndiosí' tu'un re' nuun' nú sáva stekútu'ún nú maa, sa'á maa sánikuá' chúkú'va Ndiosí' jiá'a re' ya kúneí ini' nú re'. ⁷ Áxí retú nni'in' nú ta'ví' ya chineí tá'án nú inka ñivi, jee chineí nú maa. Áxí retú nni'in' nú ta'ví' ya xiné'én' nú tu'un Ndiosí', jee xiné'én' nú maa. ⁸ Jee retú nni'in' nú ta'ví' ya náxiní'ví' nú ini' ñivi, jee naxiní'ví' nú ini' ráa. Jee retú nni'in' nú ta'ví' ya ku'va nú ya jiniñú'ún tá'án nú, jee ne' ánima' nú kuva'a ini' nú ku'va nú maa. Jee retú nni'in' nú ta'ví' ya kúvi yósó' nú nuun' ñanitá'án-ó, jee kávi ñunkúún sa'á nú maa. Jee retú nni'in' nú

ta'vi' ya kúná'ví ini' nú jíto va'a nú rá ñivi tá'án' tunó'ó, jee ne kusii' ini' nú sa'á nú maa.

Nasa íyó kue'nu ñivi ya kúneí ini' raa Jesús

⁹ Ne sain kunuun' rán tá'án rán, koto káñunkúún sá'á rán ni ka'. Jee kuni' u'vi' rán kune'yá rán ya nivá'a. Jee kunikin' rán sa'á rán tiñu vá'a. ¹⁰ Jee kunuun' ñunkúún ini' rán iin inka tá'án rán kuéntá' ñúnúun' rán ñani' maárán ya nkaku jín rán. Jee nukú rán sa'á ñá'nú rán ka' nuun' rá tá'án rán nsú ká' maárán. ¹¹ Koto kúkúxí rán kuni'vi' ini' rán jee ne ánima' rán ku'un káñá ini' rán kitíñú rán sa'á rán tiñu nuun' Ito'o'-ó.

¹² Jee kusii' ini' ánima' rán jie'e' ya íyó tuneí ini' rán kivi' nétu rán ya xinánitá'ví' Cristo ráno'ó. Jee ke'ne' ini' rán kuiñi nì'in rán sáá nó'o rán tunó'ó. Jee kuni'in kakan' tá'vi' rán nuun' Ndiosí'. ¹³ Jee chineí rán ya jiniñú'ún rá ñivi nsa'á sín Ndiosí' raa sáva ki'i raa nuun' Cristo. Jee koo manì' ini' rán ku'va rán ntí' ve'i rán kinoo rá ñivi yí'í raa nuun' Cristo ya jíka raa ichi.

¹⁴ Kakan' tá'vi' rán nuun' Ndiosí' jie'e' rá ñivi ya jíto u'vi' ráno'ó. Jee koto chisónínu rán raa nuun' ya nivá'a, chisa' kakan' tá'vi' rán ya vá'a jie'e' raa. ¹⁵ Jee kusii' ini' rán jín rá ñivi ya kúsii' ini' ya va'a kua'an' jín-i, jee jiaku ini' rán jín rá ñivi jiáku ini'. ¹⁶ Jee nuún koo ini' iin inka rán jín tá'án rán, jee koto sá'á téyíí rán maárán, chisa' iin nuún sa'á rán maárán jín rá ñivi lá'ví jee iin nuún nutútú rán jín raa. Jee koto kúka'vi ini' rán ya tu'va ví'í rán ka' nsú ka' rá ñanitá'án rán.

¹⁷ Jee koto nása'á niva'a rán nuun' ni iin ñivi ya nsa'á niva'a-a jín no'ó. Kuni'vi' ini' rán sa'á rán tiñu vá'a ichinúún' ntáká ñivi. ¹⁸ Retú kúvi, nasa kua' kenta kúneí rán, kuni'vi' ini' rán kune' ñunkúún rán jín ntáká rá ñivi. ¹⁹ Ráno'ó ya ñúnúun' nì', koto nása'á kini ii' rán rá ñivi ya sá'á kini raa ráno'ó, chisa' ku'va rán ya maá Ndiosí' xinó'o rá ñivi vá jie'e' kítí' ini' re' né'yá re' raa. Chi sukuán níso nuun' tutu' íí' ya káchí' Ndiosí': “Maání' vá naxinó'o nì' ñivi sá'á niva'a. Jee nu'u' nachunáán maa, káchí' Ito'o'-ó.” ²⁰ Saáva, “Retú jíní' u'vi' ñivi ráno'ó, jee retú jísoko-o, jee ku'va rán kaji'-i. Jee retú jíchí'-i

nute, jee ku'va rán nute ko'o-o. Chi sukuán ku'va rán tunkánuun nuun' ráa ne tiin nu'un' nuun' ráa.” ²¹ Koto jiá'a rán ya kunei ya nivá'a jín rán, chisa' sa'á rán ya vá'a jee su'va kunei nú jín ya nivá'a vá.

Chi'i rán maárán xintíin rá ñivi néetiñu

13 ¹ Ntáka ñivi íyó chi'i ráa maáraa xintíin rá ñivi nísotíñu ya tátúní' rává. Chi ntuví ñivi nísotíñu retán' nsú Ndiosí' nsa'á sukuán. Jee rá ñivi nísotíñu ya íyó, jee maá Ndiosí' ñakin' re' tiñu ya kunisotíñu ráa. ² Saáva iin ñivi ya núní'in-i nuun' rá ñivi nísotíñu, ya njíá'a Ndiosí' ya kunisotíñu ráa jee núní'in ñivi vá nuun' ya ntatúní' Ndiosí'. Jee rá ñivi ya núní'in, jee nì'in' ráa ya kuno'o ráa. ³ Chi rá ñivi tátúní', jee nsá' nísotíñu ráa sáva chuyú'ví ráa ini' rá ñivi ya sá'á tiñu vá'a, chisa' rá ñivi ya sá'á tiñu nivá'a. ⁴ Á kuíni nú ya nsá' kuyú'ví nú rá ñivi nísotíñu nuun' nú? Jee sa'á nú ya vá'a, résa, jee nì'in' nú ya nakuetú'ún ráa no'ó. ⁴ Chi kúvi ráa musú' nuun' Ndiosí' jiátíñu re' ráa, sáva kúvi ya vá'a nuun' nú. Soo retú sa'á nú tiñu nivá'a jee kuyú'ví nú, chi nsá' ka'á vá níso ráa tiñu ya xinó'o ráa rá ñivi. Chi kúvi ráa musú' Ndiosí' ya jiátíñu re' ráa, sava nachunáán ráa xinó'o ráa rá ñivi sá'á tiñu nivá'a. ⁵ Jee saáva íyó chi'i-ó maáo xintíin ráa, nsú kuachi kuiti' jie'e' ya xinó'o ráa, chisa' suni jie'e' ya jíní'-ó ini' ánima'-ó ya íyó naa' sá'á-ó sukuán sáni kuíni Ndiosí'.

⁶ Saáva suni chunáán-ó xu'ún “impuesto” náke'en rá ñivi nísotíñu, chi suviráa vá jiátíñu Ndiosí' ráa sá'á ráa tiñu njíá'a re' jee yítá'án néé' kuéntá' ráa tiñu ya'á. ⁷ Jee chunáán rán nuun' ntáka rá ñivi ya táyá'vi rán. Retú táyá'vi rán xu'ún “impuesto”, jee chunáán rán maa. Jee retú táyá'vi rán xu'ún ñuun', jee chunáán rán maa. Jee nuun' ñivi ya íyó sa'á ñá'nú rán, jee sa'á ñá'nú rán nuun' ñivi vá. Jee nuun' ñivi ya íyó nakuatá'ví rán, jee nakuatá'ví rán ráa. ⁸ Koto na kútaya'vi rán nuun' ni iin ñivi, chisa' íyó jie'e' ya táyá'vi rán ya íyó kunuun' rán iin inka tá'án rán ya sukuáni íyó chunáán rán maa. Chi

ñivi ya ñúnúun'-u tá'án-a, jee ya nsikúnkuvi-i ya tátúní' "ley" Ndiosí'. ⁹ Chi su'va tátúní' "ley" Ndiosí': "Koto sá'á téní nú jín tá'án nú ya ntu ntáná'á-a jín nú, koto sá'á nú niyi, koto sá'á kuí'ná nú, [koto sá'á tú'ún nú], koto ñúnúun' nú nantíñú kúmí tá'án nú." Jee ntáká rá tu'un ya'á jín né ni iin inka tu'un tátúní' Ndiosí', jee iin nuún kene ká'án'-a jín tu'un ya'á: "Kunúun' nú tá'án nú kuéntá' ñúnúun' nú maánú." ¹⁰ Chi ñivi ya ñúnúun'-u tá'án-a, jee ntúná' nivá'a sá'á-a nuun' tá'án-a. Saáva ya ñúnúun'-ó vá ví ya síkúnkuvi-ó nuun' káchí' "ley" ya tátúní' Ndiosí'.

¹¹ Jee jie'e' ntáká ya'á, jee tiin kuéntá' rán tiempú' vitan ya vakyuyatin kivi' niji Cristo. Koto íyó rán kuéntá' ñivi kixí' ya ntu nání'vi' ini' raa jie'e' vá. Ya'á íyó maá horá ya íyó kuéntá' nakoo-ó ya kixí'-ó, chi nkuyatin ka' tiempú' ya nanitá'vi'-ó nsú ka' ne sáá nkajie'é nkunei ini'-ó Cristo. ¹² Chi kúvi kuéntá' ya ya kuajia'a yakuáá', jee ya vaji kunijin' kivi'. Jee íyó sukúita-ó tiñu nivá'a nsá'á-ó kuéntá' nuun' neen'. Íyó kukutú-ó kue'nu-ó nuun' tiñu naa' vá'a ya xtúún' ñu'un' Ndiosí' ánima'-ó, kuéntá' náku'un-ó sa'ma kaa sáva kantá'án-ó kuéntá' "soldado". ¹³ Jee kue'nu naa'-ó kuéntá' kaka-ó nuví jee nsú kuéntá' nuun' neen'. Jee nsá' sa'á-ó rá viko né'í, jín ya nsá' ko'o'-ó kuni-ó, jín ya nkusíki ini'-ó tiñu téní, jín ya nsá'á né'í-ó, jín ya nkántá'án-ó, jín ya nkóo u'vi' ini'-ó. ¹⁴ Chisa' íyó koo-ó kuéntá' Ito'o'-ó Jesucristo, jee koto ñú'ún ini'-ó ka' sá'á-ó máá tiñu nivá'a ka' ya sáni níyo ini'-ó jín yikikúñu kuachi-ó.

Koto ká'án' u'vi' rán kune'yá rán rá ñanitá'án

14 ¹ Jee koo maní' rán nuun' rá ñivi ya táyá' ini' raa nuun' ya kunei ini' raa Cristo. Jee koto síjita rán raa jie'e' ya sín sín jiáni ini' raa. ² Chi iin ñivi ínú' ini'-i ya yínetu' Ndiosí' ya kaji'-i ntáká nuun' ya yájí'. Soo ñivi táyá' ini'-i kuachi yájí'-i ni'i ya ntu kúvi kuñu. ³ Jee ñivi ya yájí' ntáká nuun', jee koto kúníichi'-i kune'yá-a ñivi ya ntu yájí'-i ntáká nuun' vá. Jee ñivi ya ntu yájí'-i ntáká nuun' ré nákuvi-i, jee koto síjita-a ñivi ya yájí'-i ntáká nuun' ré nákuvi. Chi

Ndiosí' nyinetu' re' né'yá re' ñivi vá. ⁴ Jee no'ó, ¿né ñin kúvi nú, ya sǵíta nú jie'e' ya sá'a ñin musú' inka ǵto'o', resá? Chi ǵto'o' musú' vá sanáa'-a jie'e' ya ñiñi ñi'in musú' vá áxí nkininkava musú' vá, jee nsú no'ó. Jee kuiñi ñi'in-i, chi ǵto'o'-ó níso re' fesá' sáva kúvi sa'a re' ya kuiñi ñi'in-i nuun' re'.

⁵ Jee suni íyó ñivi jiáni ini'-i ya íyó ñin kivi' va'a ka' nsú ká' inka ka' kivi'. Jee íyó inka ñivi jiáni ini'-i ya ñin nuún ni kúvi ntaká kivi'. Ta ñin ñin ñivi íyó kunaa' ini' maáa jie'e' jiáni xini' maáa. ⁶ Jee ñivi ya néñu'un-u ya ñin kivi' kúvi íí' ka' nsú ka' inka ka', jee sá'a-a vá sáva nakuatá'ví-i ǵto'o'-ó. ^{14:6} Jee ñivi ya yáji' ntaká nuun', jee sá'a-a vá sáva nakuatá'ví-i ǵto'o'-ó ví ya yáji'-i sukuán, chi jiá'a-a ya kúta'vi'-i nuun' Ndiosí'. Jee ñivi ya ntuví yáji' ntaká nuun', jee sá'a-a vá sáva nakuatá'ví-i ǵto'o'-ó ví ya yáji'-i sukuán, jee jiá'a-a ya kúta'vi'-i nuun' Ndiosí'. ⁷ Chi ni ñin-ó ntu tékú'-ó sáva kue'nu-ó kitíñú-ó nuun' maáo, jee ni ñin-ó ntuví yítíñú-ó nuun' maáo sáa jí'í'-ó. ⁸ Chi retú tékú'-ó, jee tékú'-ó sáva kue'nu-ó kitíñú-ó nuun' ǵto'o'-ó. Jee retú kuvi'-ó, jee kue'nu-ó kitíñú-ó nuun' ǵto'o'-ó sáa kuvi'-ó. Saáva retú kuteku'-ó, áxí retú kuvi'-ó, yí'í'-ó nuun' ǵto'o'-ó. ⁹ Chi jie'e' yukuán kúvi ya ní'i' Cristo jee nateku' ii'-i, sáva kúvi-i ǵto'o' nuun' rá ñivi ní'i' jín nuun' rá ñivi tékú'. ¹⁰ Soo no'ó, ¿na jie'e' chi sǵíta nú ñanité'án nú resá? Áxí, ¿na jie'e' chi kúníchi' nú né'yá nú ñanité'án nú ranika'? Chi ntaká-ó vá kuiñi-ó ichinúún' nuun' ke'ne' Ndiosí' jie'e' ya nsá'a-ó. ¹¹ Chi su'va káchí' tu'un Ndiosí' níso nuun' tutu' íí':

Káchí' ǵto'o'-ó:

“Sá'a naa' ñi' nuun' tu'un ká'án' ñi',

jie'e' ya tékú' nijia ñi',

jee suni sukuán ichinúún' ñi' nakuiñi' ítí ntaká kuiti' ñivi.

Jee ntaká kuiti' rá ñivi ku'vayu'ú ráa ya maání' vá kúvi nijia Ndiosí'.”

^{14:6} Yaku' tutu' suni káchí': “Jee rá ñivi ya ntu néñu'un-u ñin kivi' ka' nsú ka' inka ka', jee sá'a-a sukuán sáva nakuatá'ví-i ǵto'o'-ó.”

¹² Saáva ta iin ta iin-ó n̄asiá'a-ó kuéntá' jie'e' n̄asa vá n̄sa'á-ó n̄éé'-ó ñ̄iví ya'á nuun' Ndiosí' tékú' yá íyó antiví súkún.

Koto síkíninkava rán tá'án rán nuun' kuachi

¹³ Saáva koto síjíta rán k̄a' jie'e' iin inka-ó, chisa' va'a k̄a' ya kani ini' rán ya koto sá'á rán ni iin tiñu nivá'a ya síkíninkava-a rá ñ̄anité'án rán jee sa'á ráa kuachi. ¹⁴ Jee jie'e' yí'í n̄i' nuun' Ito'o'-ó Jesús, jíní' n̄i' jee ínú' nijia ini' n̄i' ya ntu kúvi kachi'-ó ya ntu íyó ninu'un ni iin rá nantíñú ya n̄sa'á Ndiosí' chi íyó ninu'un maá maáa. Soo retú iin ñ̄iví jíáni ini'-i ya ntu íyó ninu'un iin tiñu áxí nantíñú, saájee stíví-i maáa retú sa'á-a vá. ¹⁵ Jee retú iin ñ̄anité'án nú kuníní ini'-i jie'e' neyu ya yájí' nú, saájee ya ntu k̄a' ñ̄únúun' nú maa jie'e' ya sá'á nú. Jee koto stíví nú iin ñ̄anité'án nú jie'e' neyu ya yájí' nú ya jíáni ini'-i ya kuachi kúvi vá, chi suni ne jie'e' ñ̄anité'án nú vá ví ya n̄í'i' Cristo. ¹⁶ Koto sá'á nú tiñu ya kúvi ka'an' nivá'a inka ñ̄iví jie'e' vá sú jíní' nú ya íyó va'a-a. ¹⁷ Chi ya yí'í-ó na'á Ndiosí' ya tátúní' re' nuun'-ó jee nsá' nani'ví' ini'-ó jie'e' neyu ya yájí'-ó jín ya jí'i-ó, chisa' jie'e' ya kue'nu naa'-ó, jín ya kuneé' ñ̄unkúún-ó jín rá ñ̄anité'án-ó, jín ya kusíi' ánima'-ó sá'á Tachi' íí' re'. ¹⁸ Chi ñ̄iví ya sukuán yítíñú-u nuun' Cristo, jee kúvá'a ini' Ndiosí' nélyá re' maa, jee kúvá'a ini' rá inka ñ̄iví jie'e' ya sá'á-a.

¹⁹ Jee saáva kuni'ví' ini'-ó sa'á-o tiñu ya kuneé' ñ̄unkúún-ó jín rá ñ̄anité'án-ó, jín ya chineí tá'án iin inka-ó jín tá'án-ó sáva kujia ini' iin inka-ó kuiñí n̄i'in-ó jín tu'un Ndiosí'. ²⁰ Jee koto stíví nú xtání' nú tiñu n̄sa'á Ndiosí' jín ñ̄anité'án nú, jie'e' ya yájí' nú. Chi ya naá' nijia kúvi ya ntáká ya yájí'-ó íyó noo ninu'un, soo sa'á nivá'a nú retú síkíninkava nú inka ñ̄anité'án nú jie'e' ya yájí' nú. ²¹ Va'a k̄a' ya nkají'-ó kuñu, jee ni nkó'o-ó nixí', jee ni koto na sá'á-ó ni iin nuun' tiñu retú sa'á-a ya kininkava ñ̄anité'án-ó, áxí retú sa'á-a ya tuffí' ini' ráa, [áxí retú sa'á ya táyá' ini' ráa ya kúneí ini' ráa Jesús]. ²² Jee ya ínú' ini' nú ya yínetu' Ndiosí' sa'á nú maa, jee ku'un yu'u' ini' maánú maa jín Ndiosí'. Chi na k̄a' netu' k̄a' kúvi ñ̄iví ya ntu síjíta ráa

maáraa jie'e' ya jiáni ini' raa ya kuvi sa'á raa. ²³ Soo ñivi ya íyó tu'un jiáni ini'-i retú yínetu' Ndiosí' ya kaji'-i iin nantíñú áxí ntuví, jee retú kaji'-i vá, yukuán jee ñita-a. Chi ntáká ya sá'á-ó ré ntuví ínú' ini'-ó ya yínetu' Ndiosí' sa'á-ó maa jee kuachi kúvi-i.

Kunikin'-ó ichi ñakin' Cristo

15 ¹ Saájee rá yó ya jíjia ka' ini'-ó kúneí ini'-ó Ndiosí' jie'e' ya kuíni re' ya sa'á-ó, jee íyó ke'ne' ini'-ó nuun' rá ñanitá'án-ó ya táyá' ini' raa kúneí ini' raa re'. Jee koto sá'á-ó sáni kuachi kúvá'a ini' maáo ni. ² Ta iin iin-ó íyó nukú-ó ya sa'á-ó ya kuva'a ini' ñanitá'án-ó ya kuvi ya vá'a nuun'-u, sáva kujia ini'-i kuiñi ñi'in-i nuun' Ndiosí'. ³ Chi ne maá Cristo, jee nsá' nsá'á re' tiñu sáva kuva'a ini' maaré'. Chisa' nsá'á re' sánikuá' káchí' tu'un ya níso nuun' tutu' íí': “Ntáká tu'un nivá'a ya ténúun' raa siki' no'ó jee nnakuni'i-i siki' ni'.” Nkachi' “rey” David nuun' Ndiosí'. ⁴ Chi ntáká rá tu'un ya níso nuun' tutu' íí' ne yana'án, jee ntee raa maa sáva xiné'én' raa yó, sáva ñi'in'-ó ya ká'nú koo ini'-ó kuiñi ñi'in-ó jín Cristo. Jee suni tu'un níso nuun' tutu' íí' nachuneí-i ini'-ó. Jee jie'e' vá ñi'in'-ó tu'un neí ini'-ó ya ñi'in'-ó ntáká ya vá'a ya nchisóyu'ú Ndiosí'. ⁵ Chi maá Ndiosí' ví ya jiá'a ya ká'nú koo ini'-ó kuiñi ñi'in-ó jín ya náchuneí re' ini'-ó. Jee na ka' taji re' ka' ya iin nuún koo ñunkúún ini' iin inka rán jín tá'án rán sánikuá' kuíni Cristo Jesús. ⁶ Sáva iin nuún tutú ntáká rán kuéntá' iin ni tachiyu'ú rán, nakuetú'ún rán Ndiosí', ya kúvi tátá' Ito'o'-ó Jesucristo.

Tékútu'ún tu'un vá'a Jesús nuun' rá ñivi ya ntu kúvi ñivi Israel

⁷ Jee saáva íyó koo maní' ini' rán nuun' iin inka tá'án rán, sánikuá' suni niyo maní' ini' Cristo Jesús nuun'-ó. Jee retú sá'á rán sukuán kene ya túvi ya vii' nasíkuiti' kúñá'nú Ndiosí'. ⁸ Chi káchí' ni' ya nkiji Cristo Jesús sáva kitíñú re' chineí re' rá

ñivi Israel, sáva stúvi re' ya naa' ví tu'un Ndiosí', jee sáva sikúunkuvi re' rá tu'un ya nchisóyu'ú Ndiosí' nuun' rá jíí' yana'án rání'. ⁹ Jee nkiji re' sáva rá ñivi ya ntu kúvi raa ñivi Israel nakuétú'ún raa Ndiosí' jie'e' ya kúná'ví ini' re' raa, sánikuá' níso nuun' tutu' íí':

Saáva ku'va nì' ya naá' jie'e' no'ó nuun' rá ñivi ya ntu kúvi ñivi Israel,

jee kata nì' yaa' ya nákuétú'ún nì' no'ó.

¹⁰ Jee inka ka' nuun' na'á tutu' íí' káchí' tuku-u:

Kusií' ví'í ini' rá ñivi ntáká ka' “nación”, jín rá ñivi re' ya kúvi ñivi Israel.

¹¹ Jee tukuni káchí'-i:

Rá ñivi ntáká “nación” nakuétú'ún rán Ito'o'-ó,
jee ntáká ñivi nakuétú'ún rán re'.

¹² Jee suni káchí' tuku “profeta” Isaías:

Jee kiji kene ñin tee nuun' ichiyúkún' tata' si'í ve'i Isaí,
jee maaré' kikuiñí' re' sáva tatúní' re' ntáká “nación”,
jee rá ñivi ya ntu kúvi ñivi nuun' Israel vá koo tu'un kuneí
ini' raa re'.

Nkachi' Isaías.

¹³ Jee maá Ndiosí' ví ya sá'á re' ya íyó tuneí ini'-ó kunaa' ini'-ó nì'in'-ó ya táji re'. Jee na ka' sa'á re' ya kusií' nasíkuiti' ini' ánima' rán, jín ya ne va'a kuvi ánima' rán kuneé' va'a rán, jie'e' ya kúneí ini' rán re'. Jee sáva fuersá' íí' Tachí' íí' re' sa'á-a ya kukue'e' ví'í ka' koo tuneí ini' rán jie'e' ya vá'a nchisóyu'ú re' sa'á-a jín ráno'ó.

Tiñu níso Pablo kúvi re' apóstol

¹⁴ Soo ráno'ó ñanité'án maání', nu'u' chi jínú' ini' nì' ya íyó máni' nasíkuiti' ini' rán né'yá rán tá'án rán, jee jíní' va'a rán nì'í tu'un naa' Ndiosí' ya nní'in' rán, jee kúvi náxiní'ví' ini' rán ñin inka tá'án rán sa'á rán sáni káchí' tu'un Ndiosí'. ¹⁵ Soo nkiji ini' nì' nkuneí ini' nì' ntee nì' nuun' tutu' ya'á nuun' ráno'ó jie'e' sava tiñu, sáva naxinákú'un nì' ini' rán jie'e' tiñu níso nì' ya nsíkúta'vi' Ndiosí' nuun' nì', ¹⁶ sáva sá'á nì' tiñu

Cristo Jesús nuun' rá ñivi ya ntu kúvi ñivi Israel. Sá'a nì' tiñu kuéntá' sutu', ya stekútu'ún nì' tu'un vá'a Ndiosí', sáva kuvi kivi ráa nuun' re', kuéntá' násoko' nì' ráa nuun' re', jee saájee kúvá'a ini' re' né'yá re' ráa, chi nsa'á Tachì' iì' re' nnunoo ráa chi nsasín re' ráa sáva kitínú ráa nuun' re'.

¹⁷ Saáva jie'e' yí'í nì' nuun' Cristo Jesús jee ká'an' téyí' nì' jie'e' ya nsa'á Ndiosí' jín nì'. ¹⁸ Chi ntu kiji ini' nì' ka'an' nì' jie'e' ni ñin tiñu jie'e' nu'u', chisa' kuachi ká'an' nì' jie'e' ya nsa'á Cristo jín nu'u', ya ñatínú re' nu'u' sáva kanjía rá ñivi ya ntu kúvi ñivi Israel tiñ ráa tu'un re', jie'e' ya ká'an' nì' jie'e' rá tu'un ntaji re' sákachi' nì' jín jie'e' rá tiñu ntaji re' sa'a nì', ¹⁹ jín ya ká'an' nì' jie'e' ya nsa'á re' jín nì' rá seña ya niso fuersá' í' jín rá anasí sáva stúvi ya kúná'nú re', chi Tachì' í' re' nsa'á maa jín fuersá' í' niso re'. Nsa'á re' nì' ya'a sáva sikúnkuvì nì' stekútu'ún nì' tu'un vá'a jie'e' Cristo ne ñuun' Jerusalén, jín ntáká rá ñuun' ya káá ñikótíyu ntáká ichi yukuán, kénta kuáiyó ne rá ñuun' ya sánitín ñuun' Ilírico.

²⁰ Jee sukuán nnunasí nì' nkachitu'ún nì' tu'un re' nuun' ntiá'an teso'o rá ñivi jie'e' Cristo, sáva ntu kivi nì' nuun' ya ya stekútu'ún inka tee tu'un Cristo. ²¹ Su'va niso nuun' tutu' í':

Rá ñivi ya ntiá'an tekutu'ún jie'e' re' nuun' ráa, jee kuni' ráa jie'e' re';
jee maáráa ya ni ntiá'an teso'o ráa jie'e' re', jee kiku'un ini' ráa maa.

Jiáni ini' Pablo kì'in' re' ñuun' Roma

²² Saáva jie'e' ya nsa'á nì' tiñu vá kué'e' íchí nchituvì-i nu'u' kuajiane'yá nì' ráno'ó.

²³ Soo ya nkachitu'ún nì' kuáiyó rá ñuun' káá ya'a, jee vitan jee ya ntu íyó ka' ya'a nuun' kachitu'ún nì' tu'un vá'a Ndiosí'. Jee ya íyó kué'e' kuiya' ya ñú'ún ini' nì' kuajiane'yá nì' ráno'ó. ²⁴ Jee ñú'ún ini' nì' ya kuajiane'yá nì' ráno'ó sáa kì'in' nì' ñuun' España. Jee chinef rán nu'u' kì'in' nì' ichi yukuán, ré nkuvì xí'na nusí' ini' nì' jín rán. ²⁵ Soo ntañú'ún jee xí'na ka'

kí'in' nì' nuun' ñuun' Jerusalén sáva kìnaka nì' xù'un yukuán sáva chineí rán' rá ñanítá'án-ó yá yí'í raa nuun' Cristo yá néé' raa yukuán. ²⁶ Chi rá ñanítá'án-ó yá néé' raa ñuun' Macedonia jín ñuun' Acaya ñani ini' raa yá nasoko' raa xù'un sáva chineí raa rá ñivi lá'ví yá íyó nteñu rá ñanítá'án-ó yá yítíñú raa nuun' Cristo yá néé' raa Jerusalén. ²⁷ Chi ñani ini' raa yá íyó vā'a sa'á raa sukuán, chi táyá'vi raa yá íyó nachineí raa rá ñivi Israel, chi retú jí'in raa nni'in' raa ranika' ta'vi' ini' ánima' raa yá sífkúta'vi' Ndiosí' nuun' rá ñivi Israel, saáva suni íyó nachineí raa rá ñanítá'án-ó yá kúvi ñivi Israel ná kúvi jíniñú'ún rávā. ²⁸ Saáva sáá sijínu nì' tiñu ya'á yá kí'in' nì' kìnaka nì' yá nñasoko' raa, jee sáá kene nì' kí'in' nì' nuun' ñuun' España jee kuajiaa' nì' nuun' néé' rán ni ichi kuajia'a nì'. ²⁹ Jee jíni' nì' yá netu' noo kuvi ntaká-ó sáá kenta nì' yukuán kuneé' nì' jín rán nakani nì' tu'un vá'a Cristo.

³⁰ Jee ntañú'ún ráno'ó ñanítá'án nì', jie'e' yítíñú-ó nuun' Ito'o'-ó Jesucristo, jín jie'e' yá ñúnúun'-ó iin inka-ó sá'á Tachi' íí' re', saáva jíkán' tá'ví' nì' nuun' ráno'ó yá chineí chituví rán nu'u' kakan' tá'ví' rán nuun' Ndiosí' jie'e' nu'u', ³¹ sáva kaku nì' xintíin rá ñivi nì'in ini' nuun' Ndiosí' yá rá néé' ñuun' Judea. Jee suni kakan' tá'ví' rán yá kuvā'a ini' rá ñanítá'án-ó yí'í nuun' Cristo tiin raa xù'un yá kìnaka nì' ñuun' Jerusalén sáva chineí rán' raa. ³² Kakan' tá'ví' rán sukuán, sáva kusii' ví'í ini' ánima' nì' kuajiaa' nì' nuun' néé' rán, retú kuíni Ndiosí'. Jee nekuvā'a ini' nì' jín rán. ³³ Jee maá Ndiosí' yá sá'á yá kuneé' vā'a-ó, na ka' koo re' jín ntaká rán. Sukuán koo. Amén.

Nákú'va Pablo tu'un jíkátu'ún re' jie'e' raa

16

¹ Jee nákutíñú nì' jie'e' ku'va-ó Febe nuun' rán. Suviña suni kúvi ña ña'an yá chineí ña rá ñivi kúnei ini' raa Cristo yá néé' raa ñuun' Cencrea jee yukuán kútútú raa. ² Jee sáá kenta ña iñā' jee nákutíñú nì' jie'e' ña nuun' rán sáva nakuatá'ví rán ña jie'e' yí'í ña nuun' Cristo, sánikua' íyó nakuatá'ví-ó ñivi yá nsa'á sñin Ndiosí' nkene-e nuun' yá nivá'a

sáva kitíñú raa nuun' re'. Jee chineí rán ña ré ná kúvi ya jíníñú'ún ña ráno'ó. Chi nchineí nijia ña kue'e' ví'í rá ñivi, ne suni nu'u' ranika'.

³ Ku'va rán xá nuun' Priscila jín Aquila tu'un jíkátu'ún ni' jie'e' raa, chi nchineí tá'án raa jín nu'u' jín tiñu Cristo Jesús sá'a rán'. ⁴ Njia'a raa maáráa jie'e' nu'u' sú ka' kuvi' raa, nékúvi. Jee nsú kuachi kuiti' maáni' vá jiá'a ya kúta'vi' ni' nuun' raa, chisa' suni jiá'a ya kúta'vi' ne ntaká rá ñivi yí'í raa nuun' Cristo ya ntu kúvi raa ñivi Israel ya kútútú raa ntáká rá ñuun'. ⁵ Jee ku'va rán xá tu'un jíkátu'ún ni' jie'e' rá ñanité'án-ó ya kútútú nuun' ve'i Priscila jín Aquila.

Jee ku'va rán xá nuun' Epeneto tu'un jíkátu'ún ni' jie'e' re'. Suvire' ví ya ñúnúun' ni' jee kúvi tee xí'nañú'ún ñakoso' re' nuun' ninu' ini' re' ntiin re' tu'un Cristo nuun' ñivi ñuun' Asia. ^{16:5}

⁶ Jee ku'va rán xá nuun' María tu'un jíkátu'ún ni' jie'e' ña, ya nsatíñú ni'in ví'í ña ya kúvi ya vá'a nuun' ráno'ó. ⁷ Jee ku'va rán xá nuun' Andrónico jín Junias tu'un jíkátu'ún ni' jie'e' raa, ya kúvi raa tá'án ñivi ñuun' ni', jín rá tá'án nyí'í jín ni' ini' vekaa ví raa. Jee ní'ín' raa ya nákuetú'ún rá apóstol raa. ^{16:7} Jee suviráa xí'na raa ka' nkivi raa nuun' Cristo nsú ka' nu'u'.

⁸ Jee ku'va rán xá nuun' Amplias tu'un jíkátu'ún ni' jie'e' re'. Yí'í re' nuun' Ito'o'-ó jee ñúnúun' ni' re'.

⁹ Jee ku'va rán xá nuun' Urbano tu'un jíkátu'ún ni' jie'e' re', ya tá'án sátíñú jín rání' ví re' nuun' tiñu Cristo. Jee suni ku'va rán xá nuun' Estaquis tu'un jíkátu'ún ni' jie'e' re', ya ñúnúun' ni' re'.

¹⁰ Jee ku'va rán xá nuun' Apeles tu'un jíkátu'ún ni' jie'e' re', ya túvi nijin' nuun' ni'í ñivi ya íñí ni'in re' nuun' Cristo.

^{16:5} Áxí: Acaya

^{16:7} Áxí kuvi káchí'-ó: jee suviráa kúvi tee nteñu rá apóstol ya ní'ín' raa tu'un nákuetú'ún rá ñivi ya sá'a vá'a raa tiñu apóstol ya nchuihí Ndiosí' raa sáva sa'a raa tiñu re'.

Jee ku'va rán xá nuun' rá ñivi tá'án ve'i Aristóbulo tu'un jíkátu'ún nì' jie'e' raa.

¹¹ Jee ku'va rán xá nuun' Herodión tu'un jíkátu'ún nì' jie'e' re', ya kúvi tee tá'án ñivi ñuun' nì'.

Jee ku'va rán xá tu'un jíkátu'ún nuun' rá ñivi tá'án ve'i Narciso, ya yí'í raa nuun' Ito'o'-ó.

¹² Jee ku'va rán xá nuun' Trifena jín nuun' Trifosa tu'un jíkátu'ún nì' jie'e' raa, ya sátíñú nì'in raa nuun' Ito'o'-ó.

Jee ku'va rán xá nuun' Pérsida tu'un jíkátu'ún nì' ña, ya ñúnúun'-ó ña, ya sátíñú nì'in kue'e' ví'í ña nuun' Ito'o'-ó.

¹³ Jee ku'va rán xá nuun' Rufo tu'un jíkátu'ún nì' jie'e' re', ya jíní' ntaká ñivi ya va'a sá'a re' tiñu Ito'o'-ó. ^{16:13} Jee suni ku'va rán xá nuun' náná' re' tu'un jíkátu'un nì' jie'e' ña, ya nkuvi kuéntá' náná' nì' ranika'.

¹⁴ Jee ku'va rán xá tu'un jíkátu'ún nì' nuun' Asíncrito,
jín nuun' Flegonte,
jín nuun' Hermas,
jín nuun' Patrobas,
jín nuun' Hermes,
jín nuun' rá ñanitá'án-ó ya néé' jín raa.

¹⁵ Jee ku'va rán xá tu'un jíkátu'ún nì' nuun' Filólogo jín Julia,

jín nuun' Nereo jín ku'va re',
jín nuun' Olimpás,
jín nuun' ntaká rá ñanitá'án-ó ya nsásín Ndiosí' raa ya yítíñú raa nuun' Ito'o'-ó ya néé' jín rávā.

¹⁶ Jee Ka'an' rán tu'un ká'án' va'a yínú'ún ^{16:16} jín iin inka rá tá'án rán. Jee ntaká rá “grupo” ñanitá'án-ó ya yí'í xintíin Cristo tájǵ raa tu'un jíkátu'ún nuun' ráno'ó.

¹⁷ Jee ráno'ó ñanitá'án nì', jíkán' tá'ví' nì' ya nito koo rán maárán nuun' rá ñivi ya sá'a raa ya kusín rá tá'án-ó jín síkíninkava raa tá'án-ó jín tu'un ya ntu kétá'án jín tu'un ya ya

^{16:13} Áxí: ya nkaji Ndiosí' re' ki'i re' nuun' Ito'o'-ó.

^{16:16} Tu'un ya'a ví teyu'ú ií'.

nkutu'va rán. Jee kuiyo rán nuun' ráa. ¹⁸ Chi rá ñivi sá'á sukuán jee ntu yítíñú ráa nuun' Ito'o'-ó Cristo, chisa' chíñú'ún ráa chiji maáráa. Jee ne jiákin' ráa tu'un ká'án' ráa jín tu'un yíñú'ún ká'án' ráa, jee sukuán xíná'ví ráa ánima' rá ñivi ya ntiá'an kujia ini' rává tu'un Ndiosí'. ¹⁹ Chi nkenta nteso'o ni'i ñivi tu'un ya káníjiá vá'a rán nuun' tu'un Cristo. Saáva kúsí' ini' ni' jie'e' rán. Soo kuíni ni' ya níhí koo rán nuun' ya vá'a, jín ya ntu ñú'ún ini' rán kue'nu niva'a rán ya ntu kujia ini' rán maa. ²⁰ Jee maá Ndiosí' ya sá'á re' ya néé' va'a-ó, jee yachí' ni sa'á re' ya kunei rán jín kuí'na' kúñá'nú ya naní Satanás kuéntá' kuaxin rán maa chiji jie'e' rán.

Jee na ka' koo maní' ini' Ito'o'-ó Jesús kune'ya re' ráno'ó.

²¹ Timoteo, tá'an sátiñú re' jín ni' nuun' Cristo, jín Lucio, jín Jasón, jín Sosípater, ya kuvi ráa tá'an ñivi ñuun' ni', táji ráa tu'un jíkátu'ún ráa nuun' ráno'ó.

²² Nu'u' Tercio, téé ni' nuun' tutu' ya'á sánikuá' káchí' Pablo nuun' ni', jee suni táji ni' tu'un jíkátu'ún ni' nuun' ráno'ó chi yí'í-ó nuun' Ito'o'-ó.

²³ Jee Gayo, ya táji re' ve'i re' néé' nu'u', Pablo, jee ni'i rá ñivi kunei ini' ráa Cristo kútútú ráa ve'i re', jee táji re' tu'un jíkátu'ún re' nuun' rán. Jee Erasto, ya kúvi tee tñin xu'ún ñuun' ya'á, jín ñanítá'án-ó Cuarto táji ráa tu'un jíkátu'ún ráa nuun' ráno'ó.

²⁴ [Na ka' koo ka' ya maní' ini' Ito'o'-ó Jesucristo jín ráno'ó. Sukuán koo. Amén.]

²⁵ Jee vitan jee nákuetú'ún-ó Ndiosí'. Maaré' kúvi sa'á re' ya kuiñi ni'in rán nuun' tu'un vá'a ya sikáku Cristo yó, ya stékútu'ún ni'. Jee kúvi tu'un vá ya tékútu'ún jie'e' Jesucristo nuun' ráno'ó ya kúvi sánikuá' nstúvi Ndiosí' tu'un vá ya nyise'í tu'un ya'á ne tiempú' yana'án, nékúvi. ²⁶ Soo vitan jee ntúvi nijin' tu'un ya'á. Jee nuun' rá tu'un níso nuun' tutu' íi' stúvi Ndiosí' maa chi njia'a re' tu'un vá nuun' rá “profeta”, jee ntee ráa maa sánikuá' ntatúní' re'. Ndiosí' ví ya tékú' re'

nínkání. Saáva nsa'á re' sukuán sáva kúvi kuká'nú ini' rá ñivi ntáká “nación” sáva inu' ini' raa kaníjiá raa tiin raa tu'un re'.

²⁷ Ndiosí' ya métú'ún re' ví Ndiosí' jee níhí re', nákuatú'ún-ó nínkání ya vii' kúñá'nú re' jic'e' ya nsa'á re' jín Jesucristo. ¡Sukuán koo! ¡Amén!